Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΡΑΝΤΟΥ
της 15ης Δεκεμβρίου 2022 [1]

Υπόθεση C-124/21 P

International Skating Union
κατά

Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«Αίτηση αναιρέσεως – Ανταγωνισμός – Κανονισμός λειτουργίας διεθνούς αθλητικής ομοσπονδίας η οποία ασκεί συγχρόνως ρυθμιστική εξουσία και οικονομική δραστηριότητα – Κανόνες που διέπουν την έγκριση διεξαγωγής αγώνων, τη συμμετοχή αθλητών σε αυτούς και τη διαιτητική επίλυση διαφορών – Άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ – Εξ αντικειμένου περιορισμός του ανταγωνισμού – Δικαιολόγηση»

I. Εισαγωγή

1. Με την υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως, η International Skating Union (Διεθνής Ένωση Παγοδρομίας, στο εξής: ISU ή αναιρεσείουσα) ζητεί τη μερική αναίρεση της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 16ης Δεκεμβρίου 2020, International Skating Union κατά Επιτροπής (T-93/18, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, EU:T:2020:610), με την οποία απορρίφθηκε εν μέρει η προσφυγή της για την ακύρωση της αποφάσεως C(2017) 8230 final της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της 8ης Δεκεμβρίου 2017, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (Υπόθεση AT/40208 – Κανόνες επιλεξιμότητας της Διεθνούς Ένωσης Παγοδρομίας) (στο εξής: επίδικη απόφαση).

2. Παράλληλα έχει ασκηθεί ανταναίρεση, επίσης με αίτημα τη μερική αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, από τους δύο αθλητές που είχαν υποβάλει την καταγγελία βάσει της οποίας η Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία κατά της ISU, ήτοι από τους M. J. H. Tuitert και N. Kerstholt, καθώς και από την European Elite Athletes Association (Ευρωπαϊκή Ένωση Εξεχόντων Αθλητών), που είχαν παρέμβει πρωτοδίκως (στο εξής: παρεμβαίνοντες ή ανταναιρεσείοντες).

3. Όπως και η υπόθεση C-333/21, European Super League, την οποία αφορούν οι άλλες προτάσεις μου που δημοσιεύονται σήμερα, η παρούσα υπόθεση βρίσκεται στον πυρήνα της προβληματικής της διάρθρωσης των σχέσεων μεταξύ του δικαίου του ανταγωνισμού και των αθλητικών δραστηριοτήτων, εγείρει δε ζητήματα τα οποία, πέραν του καινοφανούς, από νομικής απόψεως, χαρακτήρα που έχουν ορισμένα τουλάχιστον εξ αυτών, είναι επίσης μείζονος σημασίας από «υπαρξιακής» απόψεως για τις αθλητικές ομοσπονδίες.

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

II. Το ιστορικό της διαφοράς

4. Το ιστορικό της διαφοράς εκτίθεται στις σκέψεις 1 έως 37 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, μπορεί δε, για τους σκοπούς των παρουσών προτάσεων, να συνοψισθεί ως ακολούθως.

A. Το πραγματικό πλαίσιο

5. Η ISU είναι η μόνη αναγνωρισμένη από τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ) διεθνής αθλητική ομοσπονδία στον τομέα της καλλιτεχνικής παγοδρομίας και της παγοδρομίας ταχύτητας. Συγκροτείται από εθνικές ενώσεις (ομοσπονδίες) παγοδρομίας, μέλη των οποίων είναι σύλλογοι και παγοδρόμοι.

6. Η ISU επιτελεί διττή λειτουργία, στον βαθμό που έχει ως σκοπό, αφενός, τη ρύθμιση, την οργάνωση, τη διαχείριση και την προώθηση της καλλιτεχνικής παγοδρομίας και της παγοδρομίας ταχύτητας σε παγκόσμιο επίπεδο και, αφετέρου, την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας συνιστάμενης στη διοργάνωση διεθνών αγώνων παγοδρομίας.

7. Στο πλαίσιο των «ρυθμιστικών» της αρμοδιοτήτων η ISU έχει εκδώσει ορισμένους κανονισμούς, κώδικες και ανακοινώσεις, όπου θεσπίζονται οι ακόλουθοι κανόνες. Οι γενικοί κανονισμοί της ISU περιλαμβάνουν κανόνες που χαρακτηρίζονται ως «κανόνες επιλεξιμότητας» και καθορίζουν τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι αθλητές μπορούν να συμμετέχουν σε αγώνες παγοδρομίας. Οι ως άνω κανόνες επιλεξιμότητας προβλέπουν ότι τέτοιοι αγώνες πρέπει να είναι, αφενός, εγκεκριμένοι από την ISU ή από τα μέλη της και, αφετέρου, σύμφωνοι με τους κανόνες που έχει θεσπίσει η ομοσπονδία αυτή.

8. Στην έκδοση του 2014, οι εν λόγω κανόνες επιλεξιμότητας περιελάμβαναν, μεταξύ άλλων, τον κανόνα 102, παράγραφος 2, στοιχείο c, τον κανόνα 102, παράγραφος 7, και τον κανόνα 103, παράγραφος 2, από τους οποίους προέκυπτε ότι η συμμετοχή αθλητή σε αγώνες μη εγκεκριμένους από την ISU ή από ένα από τα μέλη της επέσυρε ποινή ισόβιου αποκλεισμού από όλους τους αγώνες που διοργάνωνε η ISU.

9. Περιείχαν επίσης τον κανόνα 102, παράγραφος 1, στοιχείο a, σημείο i, κατά τον οποίο «το προνόμιο της συμμετοχής στις δραστηριότητες και στους αγώνες που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία της ISU αναγνωρίζεται υπό την προϋπόθεση της τήρησης των αρχών και των πολιτικών [της], όπως διατυπώνονται στο καταστατικό της […]», καθώς και τον κανόνα 102, παράγραφος 1, στοιχείο a, σημείο ii, όπου οριζόταν ότι «η προϋπόθεση επιλεξιμότητας στοχεύει στη διασφάλιση της προσήκουσας προστασίας των οικονομικών και των λοιπών συμφερόντων της ISU, η οποία χρησιμοποιεί τα έσοδά της για τη διαχείριση και την ανάπτυξη των αθλημάτων […] καθώς και για τη στήριξη ή προς όφελος των μελών της […] και των παγοδρόμων τους».

10. Το 2016 οι κανόνες επιλεξιμότητας αναθεωρήθηκαν.

11. Σύμφωνα με τον κανόνα 102, παράγραφος 7, όπως διαμορφώθηκε κατόπιν της αναθεώρησης αυτής, οι κυρώσεις που προβλέπονται σε περίπτωση συμμετοχής αθλητή σε μη εγκεκριμένους από την ISU αγώνες καθορίζονται σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα της διαπραχθείσας παραβάσεως και περιλαμβάνουν προειδοποίηση σε περίπτωση πρώτης παραβάσεως, αποκλεισμό έως 5 έτη σε περίπτωση εξ αμελείας συμμετοχής σε μη εγκεκριμένο αγώνα, αποκλεισμό έως 10 έτη σε περίπτωση συνειδητής συμμετοχής σε τέτοιο αγώνα και ισόβιο αποκλεισμό σε περίπτωση παραβάσεως που θεωρείται «πολύ σοβαρή».

12. Επιπλέον, ο κανόνας 102, παράγραφος 1, στοιχείο a, σημείο ii, όπως διαμορφώθηκε κατόπιν της εν λόγω αναθεώρησης, δεν αναφέρεται πλέον στην προσήκουσα προστασία των οικονομικών συμφερόντων της ISU και προβλέπει, αντ' αυτού, ότι «η προϋπόθεση επιλεξιμότητας στοχεύει στη διασφάλιση προσήκουσας προστασίας των ηθικών αξιών, των καταστατικών σκοπών και άλλων εννόμων συμφερόντων» της ομοσπονδίας η οποία «χρησιμοποιεί τα έσοδά της για τη διαχείριση και την ανάπτυξη των αθλημάτων […] καθώς και για τη στήριξη ή προς όφελος των μελών της […] και των παγοδρόμων τους».

13. Παράλληλα με τους επιμέρους αυτούς κανόνες, το άρθρο 25 του καταστατικού της ISU, όπως ισχύει από τις 30 Ιουνίου 2006, προβλέπει ότι οι αθλητές που προτίθενται να προσβάλουν απόφαση περί μη επιλεξιμότητάς τους μπορούν να ασκήσουν προσφυγή κατά της σχετικής αποφάσεως αποκλειστικώς ενώπιον του Tribunal arbitral du sport (αθλητικού διαιτητικού δικαστηρίου, στο εξής: TAS), το οποίο έχει έδρα τη Λωζάννη (Ελβετία).

14. Στις 25 Οκτωβρίου 2015 η ISU δημοσίευσε την ανακοίνωση αριθ. 1974 (στο εξής: ανακοίνωση αριθ. 1974) με τίτλο «Ανοικτοί διεθνείς αγώνες», η οποία καθορίζει τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται προκειμένου να χορηγηθεί άδεια για τη διοργάνωση διεθνούς αγώνα παγοδρομίας και η οποία ισχύει τόσο για τα μέλη της ομοσπονδίας αυτής όσο και για τρίτους διοργανωτές.

15. Η ανακοίνωση προβλέπει ότι όλοι οι αγώνες πρέπει να έχουν προηγουμένως εγκριθεί από την ISU και να διοργανώνονται σύμφωνα με τους κανόνες που έχει θεσπίσει η ομοσπονδία αυτή. Επιπλέον, απαριθμεί μια σειρά απαιτήσεων γενικής, οικονομικής, τεχνικής, αθλητικής και δεοντολογικής φύσεως με τις οποίες οφείλει να συμμορφώνεται κάθε διοργανωτής αγώνων παγοδρομίας. Οι απαιτήσεις αυτές προβλέπουν, μεταξύ άλλων, ότι κάθε αίτηση χορήγησης άδειας πρέπει να συνοδεύεται από τεχνικές και αθλητικές πληροφορίες (τόπος διεξαγωγής των αγώνων, ποσό στο οποίο ανέρχονται τα βραβεία που θα απονεμηθούν, επιχειρηματικά σχέδια, προϋπολογισμός, τηλεοπτική κάλυψη κ.λπ.), ότι κάθε διοργανωτής υποχρεούται να υποβάλει δήλωση με την οποία βεβαιώνει ότι αποδέχεται τον κώδικα δεοντολογίας της ISU και ότι η ISU μπορεί να ζητεί πρόσθετες πληροφορίες σχετικές με τα ανωτέρω επιμέρους στοιχεία. Όπως προκύπτει από το άρθρο 4, στοιχείο h, του κώδικα δεοντολογίας της ISU, όπως ισχύει από τις 25 Ιανουαρίου 2012, οι διοργανωτές πρέπει, μεταξύ άλλων, «να απέχουν από τη συμμετοχή σε οποιαδήποτε μορφή στοιχημάτων και από την υποστήριξη οποιασδήποτε μορφής στοιχημάτων ή τυχερών παιγνίων που συνδέονται με οποιονδήποτε αγώνα ή δραστηριότητα που εμπίπτει στη δικαιοδοσία» της ομοσπονδίας αυτής.

16. Συνακόλουθα, η ανακοίνωση αριθ. 1974 εξουσιοδοτεί την ISU να δέχεται ή να απορρίπτει οποιαδήποτε αίτηση χορήγησης άδειας, βάσει τόσο των απαιτήσεων που διατυπώνονται στη συγκεκριμένη ανακοίνωση όσο και των θεμελιωδών σκοπών τους οποίους επιδιώκει η ομοσπονδία, όπως αυτοί ορίζονται, ιδίως, στο άρθρο 3, παράγραφος 1, του καταστατικού της. Σε περίπτωση απόρριψης, ο διοργανωτής μπορεί να ασκήσει προσφυγή ενώπιον του TAS σύμφωνα με τους διαδικαστικούς κανόνες της ISU.

17. Τέλος, η ως άνω ανακοίνωση ορίζει ότι κάθε διοργανωτής αγώνων παγοδρομίας οφείλει να καταβάλει στην ISU εισφορά αλληλεγγύης, το ύψος της οποίας καθορίζεται κατά περίπτωση και έχει ως σκοπό την προώθηση και την ανάπτυξη των αθλημάτων που εποπτεύονται από την ομοσπονδία αυτή.

Β. Η διοικητική διαδικασία και η επίδικη απόφαση

18. Στις 8 Δεκεμβρίου 2017 η Επιτροπή εξέδωσε την επίδικη απόφαση, η οποία αφορά τόσο τους κανόνες της ISU που είχαν θεσπιστεί το 2014 όσο και τους κανόνες όπως διαμορφώθηκαν κατόπιν της αναθεώρησης του 2016.

19. Στην απόφαση αυτή, η Επιτροπή, πρώτον, όρισε ως «σχετική αγορά» την παγκόσμια αγορά της διοργάνωσης και της εμπορικής εκμετάλλευσης των διεθνών αγώνων παγοδρομίας ταχύτητας. Το θεσμικό όργανο επισήμανε ακόμη ότι η ISU είχε την ικανότητα να επηρεάζει ουσιωδώς τον ανταγωνισμό στην αγορά αυτή υπό τη διττή ιδιότητά της ως φορέας με εξουσία χορήγησης των αδειών για τη διοργάνωση των διεθνών αγώνων που σχετίζονται με την εν λόγω αγορά και ως φορέας υπεύθυνος για τη διοργάνωση των σημαντικότερων από αυτούς τους αγώνες.

20. Δεύτερον, η Επιτροπή έκρινε ότι η ISU μπορεί να θεωρηθεί ένωση επιχειρήσεων και ότι οι κανόνες τους οποίους θεσπίζει η ISU συνιστούν απόφαση μιας τέτοιας ένωσης επιχειρήσεων, κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

21. Τρίτον, το θεσμικό όργανο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι κανόνες της ISU για την επιλεξιμότητα και τη χορήγηση αδειών είχαν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, με το σκεπτικό κατ' ουσίαν ότι από την εξέταση του περιεχομένου, των σκοπών και του οικονομικού και νομικού πλαισίου στο οποίο εντάσσονταν οι κανόνες αυτοί προέκυπτε ότι μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να εμποδίσουν τους δυνητικούς διοργανωτές διεθνών αγώνων παγοδρομίας ταχύτητας ανταγωνιστικών προς τους αγώνες της ISU να αποκτήσουν πρόσβαση στη σχετική αγορά, καθώς και ότι ήταν ικανοί όχι μόνον να περιορίσουν τις δυνατότητες των επαγγελματιών παγοδρόμων ταχύτητας να συμμετέχουν ελεύθερα σε τέτοιους αγώνες, αλλά και να στερήσουν τους δυνητικούς διοργανωτές τέτοιων αγώνων από τις υπηρεσίες των αθλητών των οποίων η παρουσία ήταν απαραίτητη για τη διεξαγωγή τους.

22. Τέταρτον, η Επιτροπή επισήμανε μεν ότι δεν ήταν αναγκαία η εξέταση των συνεπειών των επίμαχων κανόνων για τον ανταγωνισμό, εξέθεσε όμως στη συνέχεια τους λόγους για τους οποίους εκτιμούσε ότι οι κανόνες αυτοί είχαν και αντίθετα προς τον ανταγωνισμό αποτελέσματα.

23. Πέμπτον, απέρριψε κατ' ουσίαν το ενδεχόμενο εξαίρεσης των εν λόγω κανόνων από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ ως συνιστώντων περιορισμούς συνυφασμένους με την επιδίωξη θεμιτών σκοπών και σύμφωνους με την αρχή της αναλογικότητας, με συνέπεια να πρέπει να χαρακτηριστούν, λαμβανομένων υπόψη του αντικειμένου τους καθώς και των αντίθετων προς τον ανταγωνισμό αποτελεσμάτων τους, ως περιορισμοί που απαγορεύονται από την ως άνω διάταξη.

24. Έκτον, η Επιτροπή έκρινε ότι οι κανόνες της ISU αναφορικά με τη διαιτησία δεν συνιστούσαν, αυτοί οι ίδιοι, περιορισμό του ανταγωνισμού, αλλά ότι, στην προκειμένη περίπτωση, ενίσχυαν τον περιορισμό του ανταγωνισμού ο οποίος προέκυπτε από τους κανόνες που είχε θεσπίσει η ομοσπονδία αυτή σχετικά με την επιλεξιμότητα και τη χορήγηση αδειών.

25. Τέλος, έβδομον, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι κανόνες για την επιλεξιμότητα και τη χορήγηση αδειών δεν πληρούσαν τις σωρευτικές προϋποθέσεις του άρθρου 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ προκειμένου να τύχουν απαλλαγής δυνάμει της διατάξεως αυτής, ότι επηρέαζαν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, ότι είχαν επιπτώσεις τόσο εντός της Ένωσης

όσο και εντός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) και ότι η ISU έπρεπε να υποχρεωθεί να παύσει την κατά τα ανωτέρω διαπιστωθείσα παράβαση επ' απειλή χρηματικών ποινών, χωρίς ωστόσο να της επιβάλει πρόστιμο, ιδίως επειδή δεν υπήρχε «προηγούμενο» παλαιότερων αποφάσεων στον συγκεκριμένο τομέα.

26. Το διατακτικό της επίδικης αποφάσεως περιλαμβάνει το άρθρο 1, κατά το οποίο η ISU «παρέβη το άρθρο 101 [ΣΛΕΕ] και το άρθρο 53 της Συμφωνίας για τον [ΕΟΧ], καθόσον θέσπισε και εφάρμοσε τους κανόνες επιλεξιμότητας, ιδίως τους κανόνες 102 και 103 των γενικών κανονισμών […] του 2014 και του 2016, όσον αφορά την παγοδρομία ταχύτητας». Περιέχει επίσης το άρθρο 2, το οποίο υποχρεώνει την ομοσπονδία να παύσει την παράβαση και να απόσχει από τυχόν επανάληψή της στο μέλλον, καθώς και το άρθρο 4, το οποίο προβλέπει την επιβολή χρηματικών ποινών σε περίπτωση μη συμμόρφωσης προς τις διαταγές αυτές.

Γ. Η δικαστική διαδικασία και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

27. Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 19 Φεβρουαρίου 2018, η ISU ζήτησε την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως. Προς στήριξη των αιτημάτων της, προέβαλε οκτώ λόγους ακυρώσεως οι οποίοι αφορούσαν, κατ' ουσίαν, ο πρώτος παράβαση της υποχρέωσης αιτιολόγησης, ο δεύτερος, ο τρίτος, ο τέταρτος και ο πέμπτος παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ κατά το μέρος που το άρθρο αυτό εφαρμόστηκε στους κανόνες της περί επιλεξιμότητας και χορήγησης αδειών[2], ο έκτος παράβαση του ίδιου άρθρου κατά το μέρος που εφαρμόστηκε στους κανόνες της περί διαιτησίας και, τέλος, ο έβδομος και ο όγδοος λόγος τον παράνομο χαρακτήρα των διαταγών καθώς και των χρηματικών ποινών που της επιβλήθηκαν.

28. Στις 16 Δεκεμβρίου 2020 το Γενικό Δικαστήριο εξέδωσε την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση με την οποία έκρινε, κατ' ουσίαν, ότι η επίδικη απόφαση δεν έπασχε έλλειψη νομιμότητας κατά το μέρος που αφορούσε τους κανόνες της ISU περί επιλεξιμότητας και χορήγησης αδειών, αλλά ότι ήταν παράνομη κατά το μέρος που αφορούσε τους κανόνες τους οποίους είχε θεσπίσει η εν λόγω ομοσπονδία αναφορικά με τη διαιτησία.

Δ. Τα αιτήματα των διαδίκων

1. Τα αιτήματα της αναιρέσεως

29. Με την αίτηση αναιρέσεως, η ISU ζητεί από το Δικαστήριο:

– να αναιρέσει την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου κατά το μέρος που απέρριψε την πρωτοδίκως ασκηθείσα προσφυγή της·

– να ακυρώσει την επίδικη απόφαση στον βαθμό που αυτή δεν έχει ήδη ακυρωθεί με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και

– να καταδικάσει την Επιτροπή και τους παρεμβαίνοντες στα δικαστικά έξοδα τόσο της διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου όσο και της αναιρετικής διαδικασίας.

[2] Ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως τον οποίο είχε προβάλει η αναιρεσείουσα στρεφόταν κατά της διαπίστωσης ότι υπήρχε περιορισμός ως εκ του αντικειμένου, ενώ ο τρίτος και ο τέταρτος λόγος ακυρώσεως στρέφονταν κατά της εκτίμησης της Επιτροπής ως προς το κατά πόσον ο περιορισμός του ανταγωνισμού είναι συνυφασμένος με την επιδίωξη θεμιτών σκοπών και σύμφωνος με την αρχή της αναλογικότητας.

30. Η Επιτροπή ζητεί να απορριφθεί η αίτηση αναιρέσεως και να καταδικαστεί η ISU στα δικαστικά έξοδα.

31. Οι παρεμβαίνοντες ζητούν την απόρριψη της αιτήσεως αναιρέσεως.

2. Τα αιτήματα της ανταναιρέσεως

32. Με την ανταναίρεσή τους, οι ανταναιρεσείοντες ζητούν από το Δικαστήριο:

– να αναιρέσει την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου κατά το μέρος που ακύρωσε εν μέρει την επίδικη απόφαση·

– να απορρίψει την πρωτοδίκως ασκηθείσα προσφυγή στον βαθμό που αυτή δεν έχει ήδη απορριφθεί με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και

– να καταδικάσει την ISU στα δικαστικά έξοδα της αναιρετικής διαδικασίας.

33. Η Επιτροπή ζητεί να γίνει δεκτή η ανταναίρεση και να καταδικαστεί η ISU στα δικαστικά έξοδα.

34. Η ISU ζητεί να απορριφθεί η ανταναίρεση και να καταδικαστούν οι παρεμβαίνοντες στα δικαστικά έξοδα.

III. Ανάλυση της αιτήσεως αναιρέσεως

A. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

35. Προτού προχωρήσω στην εξέταση της αιτήσεως αναιρέσεως, θεωρώ ότι είναι χρήσιμο να αποσαφηνιστεί το πλαίσιο ανάλυσης το οποίο πρέπει να εφαρμόζεται κατά την εκτίμηση των κανόνων που θεσπίζουν οι αθλητικές ομοσπονδίες, υπό το πρίσμα του δικαίου του ανταγωνισμού.

1. Επί της εφαρμογής του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ σε κανόνες που θεσπίζουν οι αθλητικές ομοσπονδίες

36. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, η άσκηση αθλητικών δραστηριοτήτων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των κανόνων περί ανταγωνισμού της Συνθήκης ΛΕΕ στο μέτρο που συνιστά οικονομική δραστηριότητα [3]. Επομένως, οι κανόνες που θεσπίζονται από τις ιθύνουσες αρχές του αθλητισμού, όπως είναι οι κανόνες της ISU, δεν εκφεύγουν κατ' αρχήν της εφαρμογής του ενωσιακού δικαίου του ανταγωνισμού [4].

37. Ωστόσο, στην απαγόρευση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ δεν εμπίπτουν οπωσδήποτε όλα τα μέτρα τα οποία λαμβάνονται από τις αθλητικές ομοσπονδίες και είναι πιθανό να έχουν περιοριστικό αποτέλεσμα για τον ανταγωνισμό. Τούτο διότι, για την εφαρμογή

[3] Βλ. απόφαση της 25ης Απριλίου 2013, Asociația Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[4] Πρβλ. απόφαση της 18ης Ιουλίου 2006, Meca-Medina και Majcen κατά Επιτροπής (C-519/04 P, στο εξής: απόφαση Meca-Medina, EU:C:2006:492, σκέψεις 29 έως 34).

της διατάξεως αυτής σε συγκεκριμένη περίπτωση, πρέπει πρώτα να ληφθούν υπόψη το γενικό πλαίσιο στο οποίο ελήφθη ή αναπτύσσει τα αποτελέσματά του το εκάστοτε μέτρο, και ιδίως οι στόχοι του [5].

38. Συνεπώς, στο πλαίσιο της εφαρμογής του δικαίου του ανταγωνισμού επί των κανόνων που θεσπίζουν οι αθλητικές ομοσπονδίες, η μνεία του άρθρου 165 ΣΛΕΕ στις ιδιαιτερότητες του αθλητισμού μπορεί να έχει σημασία, ιδίως κατά την εκτίμηση της ενδεχόμενης δικαιολόγησης των περιορισμών του ανταγωνισμού [6].

39. Ως εκ τούτου, εφόσον τα περιοριστικά αποτελέσματα τα οποία απορρέουν από τον επίμαχο κανονισμό μιας αθλητικής ομοσπονδίας μπορούν ευλόγως να θεωρηθούν αναγκαία για τη διασφάλιση θεμιτού «αθλητικού» σκοπού και δεν βαίνουν πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επιδίωξη του εν λόγω σκοπού, τα ως άνω μέτρα δεν εμπίπτουν στην απαγόρευση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ [7].

40. Επιπλέον, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η ανάλυση τυχόν παρεπόμενων περιορισμών και το ζήτημα αν συγκεκριμένη συμπεριφορά εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ επειδή είναι ανάλογη προς τον θεμιτό σκοπό τον οποίο επιδιώκει, διαφέρουν από το ζήτημα κατά πόσον η συμπεριφορά αυτή έχει ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού. Όπως σαφώς προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, μόνον αφού έχει διαπιστωθεί, σε πρώτο στάδιο, ότι ένα μέτρο είναι πιθανόν να περιορίζει τον ανταγωνισμό κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ –χωρίς η διαπίστωση αυτή να συνοδεύεται πάντοτε από κατάφαση της ύπαρξης εξ αντικειμένου ή εξ αποτελέσματος περιορισμού του ανταγωνισμού–, προχωρεί το Δικαστήριο, σε δεύτερο στάδιο, στην εξέταση του ζητήματος αν τα περιοριστικά του ανταγωνισμού αποτελέσματα είναι συνυφασμένα με την επιδίωξη θεμιτών και αναλογικών σκοπών, με συνέπεια να μην εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ [8].

41. Αντιθέτως προς την προσέγγιση που ακολούθησε η Επιτροπή στην επίδικη απόφαση, διαπιστώνεται ότι, στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε από κοινού τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως, ο οποίος αφορούσε τη διαπίστωση ότι οι κανόνες επιλεξιμότητας είχαν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, και τον τρίτο και τον τέταρτο λόγο ακυρώσεως, οι οποίοι αφορούσαν την εκτίμηση της Επιτροπής περί του κατά πόσον ο περιορισμός του ανταγωνισμού είναι συνυφασμένος με την επιδίωξη θεμιτών σκοπών και σύμφωνος με την αρχή της αναλογικότητας [9].

42. Εξάλλου, η εφαρμογή της έννοιας των «παρεπόμενων περιορισμών» δεν προϋποθέτει καμία στάθμιση των θετικών και των αρνητικών για τον ανταγωνισμό αποτελεσμάτων, δεδομένου ότι τέτοια ανάλυση μπορεί να γίνει μόνον εντός του ειδικού πλαισίου του άρθρου 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ [10]. Συνεπώς, η θεωρία των παρεπόμενων περιορισμών μπορεί να αποδειχθεί ιδιαιτέρως κρίσιμη στην περίπτωση των κανόνων των αθλητικών ομοσπονδιών στον βαθμό που οι προϋποθέσεις οι οποίες πρέπει να συντρέχουν ώστε να χωρεί απαλλαγή δυνάμει του άρθρου 101,

5 Βλ. απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ. (C-309/99, EU:C:2002:98, σκέψη 97).

6 Βλ. απόφαση της 16ης Μαρτίου 2010, Olympique Lyonnais (C-325/08, EU:C:2010:143, σκέψη 40).

7 Βλ. απόφαση Meca-Medina (σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία και σκέψη 45).

8 Βλ. αποφάσεις της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ. (C-309/99, EU:C:2002:98, σκέψη 110)· της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, API κ.λπ. (C-184/13 έως C-187/13, C-194/13, C-195/13 και C-208/13, EU:C:2014:2147, σκέψεις 43 και 49), και της 23ης Νοεμβρίου 2017, CHEZ Elektro Bulgaria και FrontEx International (C-427/16 και C-428/16, EU:C:2017:890, σκέψεις 51 και 57).

9 Βλ. σημεία 87 έως 89 των παρουσών προτάσεων.

10 Βλ. σημεία 29 και 30 της ανακοίνωσης της Επιτροπής σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγραφος 3 της συνθήκης (ΕΕ 2004, C 101, σ. 97).

παράγραφος 3, ΣΛΕΕ φαίνεται ότι είναι πιο δύσκολο να πληρούνται, σε σύγκριση με τις προβλεπόμενες στην απόφαση Meca-Medina [11]. Υπενθυμίζεται επ' αυτού ότι, προκειμένου να τύχει ατομικής απαλλαγής βάσει του άρθρου 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, ένα μέτρο θα πρέπει να πληροί τις τέσσερις σωρευτικές προϋποθέσεις του άρθρου αυτού και ότι εναπόκειται στο πρόσωπο στο οποίο προσάπτεται ότι παρέβη τους κανόνες του ανταγωνισμού να αποδείξει ότι τα θετικά για τον ανταγωνισμό αποτελέσματα που εκδηλώνονται υπό τη μορφή της βελτίωσης της αποδοτικότητας και συνδέονται κυρίως με οικονομικά οφέλη –όπως η δημιουργία πρόσθετης αξίας χάρη στη μείωση του κόστους παραγωγής ή η βελτίωση και η δημιουργία ενός νέου προϊόντος– υπερισχύουν έναντι των περιοριστικών αποτελεσμάτων μιας συμφωνίας.

43. Τέλος, όταν οι περιορισμοί υπερβαίνουν το μέτρο που είναι αναγκαίο για τη διασφάλιση της υλοποίησης του επιδιωκόμενου θεμιτού σκοπού, τα αποτελέσματα επί του ανταγωνισμού πρέπει να εξετάζονται βάσει της κλασικής ανάλυσης του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, χωρίς να αποκλείεται το ενδεχόμενο πιθανής δικαιολόγησης κατ' επίκληση του άρθρου 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ [12].

2. Επί των υποχρεώσεων που υπέχει μια αθλητική ομοσπονδία η οποία διαθέτει εξουσία χορήγησης αδειών και μονοπώλιο διοργάνωσης αθλητικών εκδηλώσεων

44. Οι αθλητικές ομοσπονδίες, λόγω του ρόλου που συνήθως τους ανατίθεται, εκτίθενται σε κίνδυνο σύγκρουσης συμφερόντων, ο οποίος οφείλεται στο γεγονός ότι έχουν ρυθμιστική εξουσία ενώ συγχρόνως ασκούν οικονομική δραστηριότητα.

45. Ως εκ τούτου, όταν η εξουσία αυτή δεν υπόκειται σε όρια, υποχρεώσεις ή έλεγχο, η αθλητική ομοσπονδία η οποία διαθέτει τέτοια εξουσία ενδέχεται να νοθεύσει τον ανταγωνισμό αρνούμενη την πρόσβαση άλλων φορέων στη σχετική αγορά και ευνοώντας τον αγώνα ή τους αγώνες που διοργανώνει η ίδια. Είναι όμως αδύνατο να επιτευχθεί καθεστώς ανόθευτου ανταγωνισμού αν δεν εξασφαλίζεται η ισότητα ευκαιριών μεταξύ των διαφόρων επιχειρηματιών [13].

46. Στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση το Γενικό Δικαστήριο επιβεβαίωσε τη θέση της Επιτροπής όσον αφορά τον κίνδυνο σύγκρουσης συμφερόντων, λόγω του οποίου η Επιτροπή υπογράμμισε την ανάγκη να υπόκειται η σώρευση αρμοδιοτήτων σε όρια και ελέγχους, και δη να διέπεται η άσκηση των εξουσιών μιας αθλητικής ομοσπονδίας για τη χορήγηση αδειών και για την επιβολή κυρώσεων από διαφανή, αντικειμενικά, ισότιμα και αναλογικά κριτήρια, ούτως ώστε να αποτρέπεται ο κίνδυνος καταχρήσεων διά της ευνοϊκής μεταχείρισης της οικονομικής δραστηριότητας της ενδιαφερόμενης ή διά της δυσμενούς μεταχείρισης των ανταγωνιστών της ή ακόμη και διά του αποκλεισμού κάθε ανταγωνισμού. Η ανάλυση του Γενικού Δικαστηρίου ως προς το ζήτημα αυτό στηρίχθηκε κυρίως στις παραδοχές των αποφάσεων MOTOE και OTOC του Δικαστηρίου [14].

[11] Βλ. σημείο 40 των παρουσών προτάσεων.

[12] Βλ. απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2013, Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas (C-1/12, στο εξής: απόφαση OTOC, EU:C:2013:127, σκέψεις 101 έως 103)

[13] Βλ. απόφαση της 1ης Ιουλίου 2008, MOTOE (C-49/07, στο εξής: απόφαση MOTOE, EU:C:2008:376, σκέψη 51), και απόφαση OTOC (σκέψη 88).

[14] Βλ. αποφάσεις MOTOE (σκέψεις 49 έως 52) και OTOC (σκέψεις 69 έως 92).

47. Εν προκειμένω, δεδομένου ότι η ISU διοργανώνει η ίδια αγώνες και έχει συγχρόνως την εξουσία χορήγησης αδειών για αγώνες που διοργανώνουν τρίτοι, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η κατάσταση αυτή μπορεί να οδηγήσει σε σύγκρουση συμφερόντων, όπερ σημαίνει ότι η ομοσπονδία πρέπει να υπόκειται σε ορισμένες υποχρεώσεις στο πλαίσιο της άσκησης των ρυθμιστικών της αρμοδιοτήτων ώστε να μη νοθεύει τον ανταγωνισμό.

48. Πρέπει, πάντως, να τονιστεί ότι το γεγονός και μόνον ότι ο ίδιος φορέας ασκεί συγχρόνως αρμοδιότητες ρυθμιστή και διοργανωτή αθλητικών αγώνων δεν συνεπάγεται, καθ' εαυτό, παραβίαση του ενωσιακού δικαίου του ανταγωνισμού. Εξάλλου, από τη νομολογία που μνημονεύεται στο σημείο 46 των παρουσών προτάσεων προκύπτει ότι, χωρίς να είναι αναγκαία η πρόβλεψη διαρθρωτικής διάκρισης μεταξύ των δύο αυτών αρμοδιοτήτων, η κύρια υποχρέωση την οποία υπέχει μια αθλητική ομοσπονδία ευρισκόμενη στην κατάσταση της ISU είναι να μεριμνά ώστε οι τρίτοι να μη στερούνται αδικαιολόγητα πρόσβασης στην αγορά, μέχρι του σημείου να νοθεύεται ο ανταγωνισμός στην αγορά αυτή.

49. Επομένως, οι αθλητικές ομοσπονδίες μπορούν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να αρνούνται σε τρίτους την πρόσβαση στην αγορά, χωρίς αυτό να συνιστά παράβαση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, υπό την επιφύλαξη ότι η άρνησή τους δικαιολογείται από θεμιτούς σκοπούς και ότι τα μέτρα που λαμβάνουν είναι ανάλογα προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς.

Β. Επί του πρώτου λόγου της αιτήσεως αναιρέσεως και του δεύτερου λόγου της ανταναιρέσεως

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

50. Με τα τρία σκέλη του πρώτου λόγου της αιτήσεως αναιρέσεως, η ISU βάλλει κατά του μέρους εκείνου της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως στο οποίο επιβεβαιώνεται η ύπαρξη αδικαιολόγητου περιορισμού του ανταγωνισμού εξ αντικειμένου επειδή οι κανόνες της καθιερώνουν σύστημα προηγούμενης έγκρισης των αγώνων και περιέχουν ρήτρα αποκλειστικότητας επ' απειλή κυρώσεων. Πιο συγκεκριμένα, προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο:

– με το πρώτο σκέλος, ότι δεν εξέτασε τα επιχειρήματά της σχετικά με την εκτίμηση της Επιτροπής επί ορισμένων πραγματικών περιστατικών, στην οποία στηρίχθηκε η διαπίστωση περί εξ αντικειμένου περιορισμού του ανταγωνισμού·

– με το δεύτερο σκέλος, ότι υποκατέστησε την πραγματική και νομική εκτίμηση της Επιτροπής με τη δική του κρίνοντας, βάσει εσφαλμένης ερμηνείας του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, ότι συνέτρεχε παράβαση διαφορετική από εκείνη που είχε διαπιστωθεί με το άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως·

– με το τρίτο σκέλος, ότι υπέπεσε σε σφάλματα κατά τη σφαιρική ανάλυση των τεσσάρων στοιχείων στα οποία βασίστηκε η Επιτροπή προκειμένου να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι κανόνες επιλεξιμότητας συνιστούσαν εξ αντικειμένου περιορισμό του ανταγωνισμού [15].

[15] Ειδικότερα, η ISU ισχυρίζεται ότι από την εξέταση στην οποία προέβη το Γενικό Δικαστήριο ελέγχοντας το περιεχόμενο των κανόνων που έχει θεσπίσει η ομοσπονδία, το νομικό και οικονομικό τους πλαίσιο καθώς και τους σκοπούς τους οποίους επιδιώκουν δεν προέκυψε ότι αυτοί είναι αρκούντως επιζήμιοι ώστε να μπορούν να χαρακτηριστούν ως εξ αντικειμένου περιοριστικοί του ανταγωνισμού.

51. Με τον δεύτερο λόγο της ανταναιρέσεως, οι παρεμβαίνοντες βάλλουν επίσης κατά εκείνου του μέρους της αποφάσεως στο οποίο αναφέρεται το τρίτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως, υπό διαφορετικό όμως πρίσμα, καθώς υποστηρίζουν ότι κακώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η συμπεριφορά της ISU, στον βαθμό που επιδιώκει την προστασία των δικών της οικονομικών συμφερόντων, δεν συνιστά σκοπό καθ' εαυτόν αντίθετο προς τον ανταγωνισμό.

52. Κατ' ουσίαν, το κύριο ζήτημα που εγείρουν οι προαναφερθέντες λόγοι αναιρέσεως και ανταναιρέσεως, οι οποίοι αλληλεπικαλύπτονται από πολλές απόψεις, είναι κατά πόσον το Γενικό Δικαστήριο ερμήνευσε το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ χωρίς να υποπέσει σε πλάνη περί το δίκαιο επιβεβαιώνοντας την επίδικη απόφαση ως προς το συμπέρασμά της περί ύπαρξης εξ αντικειμένου περιορισμού του ανταγωνισμού.

53. Επομένως, θα τους εξετάσω από κοινού, επισημαίνοντας συγχρόνως, όπου απαιτείται, στην ανάλυση που ακολουθεί τα σημεία τα οποία αφορούν ειδικώς ορισμένους μόνον από αυτούς τους λόγους ή ορισμένα από τα σκέλη τους.

2. Επί του παραδεκτού

54. Προτού προχωρήσω στην ανάλυση του πρώτου λόγου αναιρέσεως, πρέπει πρώτα να εξηγήσω γιατί εκτιμώ ότι είναι απορριπτέες οι ενστάσεις απαραδέκτου τις οποίες προέβαλαν οι παρεμβαίνοντες όσον αφορά το πρώτο σκέλος και μέρος του τρίτου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως.

55. Αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς των ως άνω διαδίκων, η επιχειρηματολογία της ISU δεν ισοδυναμεί με αίτημα επανεκτίμησης των πραγματικών περιστατικών περιβαλλόμενο τον μανδύα υποτιθέμενων νομικών σφαλμάτων. Ειδικότερα, η επιχειρηματολογία αυτή αφορά πράγματι νομικό ζήτημα και, πιο συγκεκριμένα, την εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου ερμηνεία του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, στο μέτρο που η ISU υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο δέχθηκε εσφαλμένο νομικό κριτήριο για την εφαρμογή των προϋποθέσεων διαπίστωσης παραβάσεως των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού.

56. Εν συνεχεία, για παρεμφερείς λόγους, είναι απορριπτέα η ένσταση απαραδέκτου την οποία προέβαλε η ISU όσον αφορά τον δεύτερο λόγο ανταναιρέσεως. Ειδικότερα, το επιχείρημα των παρεμβαινόντων δεν αφορά πραγματικό ζήτημα, αλλά αμιγώς νομική εκτίμηση στην οποία προέβη το Γενικό Δικαστήριο. Όπως διευκρινίζεται στο σημείο 102 των παρουσών προτάσεων, οι παρεμβαίνοντες προβάλλουν πλάνη περί το δίκαιο προσάπτοντας στο Γενικό Δικαστήριο ότι κακώς δεν έλαβε υπόψη το γεγονός ότι η ISU βρίσκεται σε διαφορετική κατάσταση από οποιαδήποτε άλλη επιχείρηση στην περίπτωση της οποίας η προστασία των οικονομικών της συμφερόντων θα ήταν νόμιμη.

57. Τέλος, πρέπει να απορριφθεί το αίτημα της ISU να κριθεί αυτός ο λόγος ανταναιρέσεως αλυσιτελής με την αιτιολογία ότι, ανεξαρτήτως των ζητημάτων που έθεσαν οι παρεμβαίνοντες, το Γενικό Δικαστήριο επιβεβαίωσε οριστικά τη διαπίστωση της Επιτροπής περί ύπαρξης περιορισμού του ανταγωνισμού εξ αντικειμένου. Τούτο διότι ο δεύτερος λόγος ανταναιρέσεως αφορά ζήτημα που σχετίζεται με το νομικό και οικονομικό πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως και με το γενικότερο πρόβλημα της πρόληψης του κινδύνου σύγκρουσης συμφερόντων.

3. Επί της ουσίας: η διαπίστωση περί εξ αντικειμένου περιορισμού του ανταγωνισμού

α) Γενικές εκτιμήσεις σχετικά με τα όρια της έννοιας του «αντίθετου προς τον ανταγωνισμό αντικειμένου» του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ

58. Για να εμπίπτει μια συμφωνία, απόφαση ένωσης επιχειρήσεων ή εναρμονισμένη πρακτική στην απαγόρευση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ πρέπει να έχει «ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα» την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς.

59. Υπενθυμίζεται δε ότι το αντίθετο προς τον ανταγωνισμό αντικείμενο και αποτέλεσμα μιας συμφωνίας δεν αποτελούν σωρευτικές αλλά διαζευκτικές προϋποθέσεις για να κριθεί αν μια τέτοια συμφωνία εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Ειδικότερα, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ο διαζευκτικός χαρακτήρας της προϋποθέσεως αυτής, ο οποίος εκφράζεται με τη χρήση του συνδέσμου «ή», επιβάλλει κατ' αρχάς να εξετάζεται το ίδιο το αντικείμενο της συμφωνίας, λαμβανομένου υπόψη του οικονομικού πλαισίου εντός του οποίου πρέπει να εφαρμοστεί [16].

60. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ορισμένα είδη συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων είναι αρκούντως επιζήμια για τον ανταγωνισμό ώστε να μη θεωρείται αναγκαία η εξέταση των αποτελεσμάτων τους [17]. Η νομολογία αυτή στηρίζεται στην παραδοχή ότι ορισμένες μορφές συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων βλάπτουν, ως εκ της φύσεώς τους, την ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού [18].

61. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι δεν απαιτείται η εξέταση των αποτελεσμάτων μιας συμφωνίας εφόσον έχει διαπιστωθεί το αντίθετο προς τον ανταγωνισμό αντικείμενό της [19]. Σε περίπτωση που από την ανάλυση ενός είδους συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων δεν προκύψει ότι είναι αρκούντως επιζήμιο για τον ανταγωνισμό, πρέπει τότε να εξεταστούν τα αποτελέσματά του και, προκειμένου να απαγορευθεί, να στοιχειοθετηθεί ότι ο ανταγωνισμός, πράγματι, είτε παρεμποδίστηκε, είτε περιορίστηκε, είτε νοθεύτηκε αισθητά [20].

62. Για να κριθεί αν μια απόφαση ένωσης επιχειρήσεων είναι αρκούντως επιζήμια για τον ανταγωνισμό ώστε να θεωρηθεί ως εξ αντικειμένου περιορισμός του, κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το περιεχόμενο των διατάξεών της, οι σκοποί που επιδιώκει, καθώς και το οικονομικό και νομικό πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται [21].

63. Κατόπιν των διευκρινίσεων αυτών, θα ασχοληθώ τώρα με την ανάλυση στην οποία προέβη το Γενικό Δικαστήριο, διερευνώντας αν ορθώς έκρινε ότι οι κανόνες της ISU είναι αρκούντως επιζήμιοι ώστε να τεκμαίρονται οι επιπτώσεις τους για τον ανταγωνισμό.

16 Βλ. απόφαση της 18ης Νοεμβρίου 2021, Visma Enterprise (C-306/20, EU:C:2021:935, σκέψη 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

17 Βλ. απόφαση της 18ης Νοεμβρίου 2021, Visma Enterprise (C-306/20, EU:C:2021:935, σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

18 Βλ. απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής (C-67/13 P, στο εξής: απόφαση CB κατά Επιτροπής, EU:C:2014:2204, σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

19 Βλ. απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ. (C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψεις 28 και 30).

20 Βλ. απόφαση CB κατά Επιτροπής (σκέψη 52 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

21 Βλ. απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, ING Pensii (C-172/14, EU:C:2015:484, σκέψη 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

β) Επί της εκτίμησης περί ύπαρξης περιορισμού εξ αντικειμένου στη συγκεκριμένη περίπτωση

64. Σκοπεύω να ακολουθήσω την κλασική αναλυτική προσέγγιση όσον αφορά τη διαπίστωση περί εξ αντικειμένου περιορισμού του ανταγωνισμού, εξετάζοντας, αρχικώς, την ανάλυση στην οποία προέβη το Γενικό Δικαστήριο ως προς το περιεχόμενο (ενότητα 1) και τους σκοπούς (ενότητα 2) των κανόνων επιλεξιμότητας και συνάγοντας ένα προκαταρκτικό συμπέρασμα (ενότητα 3) προτού στραφώ, στη συνέχεια, στα επιχειρήματα που προβάλλει η αναιρεσείουσα σχετικά με τα σφάλματα στα οποία φέρεται να υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο κατά την εκτίμηση του νομικού (ενότητα 4) και οικονομικού πλαισίου (ενότητα 5), καθώς και με την άρνησή του να λάβει υπόψη την πρόθεση των μερών.

1) Επί της ανάλυσης του περιεχομένου των κανόνων επιλεξιμότητας

65. Υπενθυμίζεται, κατ' αρχάς, ότι από τις διαπιστώσεις του Γενικού Δικαστηρίου προκύπτει ότι οι κανόνες της ISU όπως ίσχυαν πριν από τις τροποποιήσεις που επήλθαν το 2016 και από τη δημοσίευση της ανακοίνωσης αριθ. 1974 δεν προέβλεπαν κανένα κριτήριο σχετικά με την έγκριση αγώνων τους οποίους σκόπευαν να διοργανώσουν τρίτοι και ότι οποιαδήποτε συμμετοχή σε εκδηλώσεις τρίτων επέσυρε ποινή ισόβιου αποκλεισμού. Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, συνεπώς, ότι πριν από τη δημοσίευση της συγκεκριμένης ανακοίνωσης ήταν στην απόλυτη ευχέρεια της αναιρεσείουσας να μην εγκρίνει τέτοιους αγώνες [22].

66. Η έκδοση της ανακοίνωσης αριθ. 1974 τροποποίησε τους κανόνες επιλεξιμότητας ορίζοντας ποια διαδικασία πρέπει να ακολουθήσει τρίτος διοργανωτής προκειμένου να μπορέσει να λάβει άδεια για τη διοργάνωση αγώνων στο πλαίσιο του συστήματος προηγούμενης έγκρισης και θέτοντας, στο πλαίσιο αυτό, ορισμένες απαιτήσεις γενικής, οικονομικής, τεχνικής, αθλητικής και δεοντολογικής φύσεως [23]. Κατά την εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου, παρά τις αλλαγές που επήλθαν με την ως άνω ανακοίνωση δεν μεταβλήθηκε ουσιωδώς η διακριτική ευχέρεια της ISU. Ειδικότερα, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η ISU εξακολουθούσε να διαθέτει ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως το οποίο της παρείχε τη δυνατότητα να αρνείται σε οποιονδήποτε ανταγωνιστή την πρόσβαση στην αγορά βάσει αόριστης αιτιολογίας, ακόμη και για λόγους που δεν προβλέπονταν ρητώς στους κανόνες επιλεξιμότητας ή στον κώδικα δεοντολογίας, όπερ θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα την έκδοση παράνομων απορριπτικών αποφάσεων [24]. Επιπλέον, η ISU επιβάλλει, ή τουλάχιστον απειλεί να επιβάλει, αυστηρές κυρώσεις σε όσους παγοδρόμους λαμβάνουν μέρος σε μη εγκεκριμένους αγώνες που διοργανώνονται από ανταγωνιστές.

67. Βάσει των ανωτέρω διαπιστώσεων, το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι κανόνες επιλεξιμότητας συνιστούσαν εξ αντικειμένου περιορισμό του ανταγωνισμού, εστιάζοντας την ανάλυσή του επί του περιεχομένου των κανόνων επιλεξιμότητας, αφενός, στα κριτήρια έγκρισης [25] και, αφετέρου, στην αυστηρότητα των κυρώσεων που προβλέπουν οι κανόνες αυτοί [26], πτυχές τις οποίες θα εξετάσω χωριστά αμέσως κατωτέρω.

[22] Βλ. σκέψη 86 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

[23] Βλ. σημείο 15 των παρουσών προτάσεων.

[24] Βλ. σκέψεις 89 και 95 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

[25] Βλ. σκέψεις 84 έως 89 και 96 έως 98 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

[26] Βλ. σκέψεις 90 έως 95 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

i) Επί των κριτηρίων έγκρισης τα οποία προβλέπουν οι κανόνες επιλεξιμότητας

68. Υπενθυμίζω εισαγωγικώς ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το ουσιώδες νομικό κριτήριο για την ύπαρξη περιορισμού του ανταγωνισμού εξ αντικειμένου έγκειται στη διαπίστωση ότι μια συμφωνία είναι, καθ' εαυτήν, *αρκούντως επιζήμια* για τον ανταγωνισμό ώστε να γίνει δεκτό ότι παρέλκει η εξέταση των αποτελεσμάτων της [27]. Η διαπίστωση αυτή πρέπει, κατά συνέπεια, να περιορίζεται σε μορφές συντονισμού οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν, *ως εκ της φύσεώς τους, επιζήμιες για την ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού* [28] και των οποίων ο επιζήμιος χαρακτήρας *είναι εύκολα εντοπίσιμος* [29], όπερ σημαίνει ότι επιβάλλεται η έννοια του «εξ αντικειμένου περιορισμού του ανταγωνισμού» να ερμηνεύεται στενά [30].

69. Πρέπει να σημειωθεί, εξάλλου, ότι για να δικαιολογηθεί ο χαρακτηρισμός μιας συμφωνίας ως «εξ αντικειμένου» περιοριστικής πρέπει να υπάρχει αρκούντως αξιόπιστη και σταθερή πείρα από την οποία να μπορεί να συναχθεί ότι η συμφωνία είναι, ως εκ της φύσεώς της, επιζήμια για την ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού, χωρίς να απαιτείται εξέταση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων της [31].

70. Επιβάλλεται η διαπίστωση, πρώτον, ότι στη σκέψη 89 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως το Γενικό Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο αντίθετος προς τον ανταγωνισμό σκοπός των κανόνων της ISU μπορεί να συναχθεί από το γεγονός ότι η ISU διέθετε *ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως το οποίο της παρείχε τη δυνατότητα να αρνείται την έγκριση της διοργάνωσης αγώνων από τρίτους*, γεγονός που *θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα* την έκδοση απορριπτικών αποφάσεων για παράνομους λόγους. Επομένως, ο εξ αντικειμένου περιορισμός του ανταγωνισμού απορρέει, κατά το Γενικό Δικαστήριο, από τη διακριτική ευχέρεια της ISU –και, συνακόλουθα, από τη δυνατότητα της ομοσπονδίας αυτής– να αρνείται τη χορήγηση αδειών για τη διοργάνωση εκδηλώσεων από τρίτους.

71. Στηριζόμενη στην απόφαση T-Mobile Netherlands κ.λπ. [32], η Επιτροπή υπερασπίζεται την άποψη αυτή, ισχυριζόμενη ότι η ύπαρξη αντίθετου προς τον ανταγωνισμό αντικειμένου μπορεί να συναχθεί, εν προκειμένω, από το γεγονός ότι οι κανόνες της ISU είναι «ικανοί» να περιορίσουν τον ανταγωνισμό.

72. Εντούτοις, αμφιβάλλω κατά πόσον μπορεί να γίνει δεκτό ότι η *θεωρητική ικανότητα* να θιγεί ο ανταγωνισμός με βάση το *ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως* που ενδεχομένως διαθέτει μια αθλητική ομοσπονδία αρκεί για τη διαπίστωση της ύπαρξης αντίθετου προς τον ανταγωνισμό αντικειμένου, κατά μείζονα δε λόγο όταν τα αντίθετα προς τον ανταγωνισμό αποτελέσματα, τα οποία θα έπρεπε, κατ' αρχήν, να μπορούν να τεκμαίρονται, είναι αβέβαια και, εν πάση περιπτώσει, δεν προκύπτουν από την ανάλυση που πραγματοποίησε το Γενικό Δικαστήριο, δεδομένου ότι το τελευταίο αρκέστηκε σε μια θεωρητική ερμηνεία των επίμαχων κανόνων της ISU χωρίς να εξετάσει κανένα συγκεκριμένο παράδειγμα εφαρμογής τους.

27 Βλ. απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Budapest Bank κ.λπ. (C-228/18, EU:C:2020:265, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

28 Βλ. απόφαση CB κατά Επιτροπής (σκέψη 50) και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στην υπόθεση CB κατά Επιτροπής (C-67/13 P, EU:C:2014:1958, σημείο 39).

29 Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στην υπόθεση CB κατά Επιτροπής (C-67/13 P, EU:C:2014:1958, σημείο 56) και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Bobek στην υπόθεση Budapest Bank κ.λπ. (C-228/18, EU:C:2019:678, σημείο 42).

30 Απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Budapest Bank κ.λπ. (C-228/18, EU:C:2020:265, σκέψη 54 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).).

31 Βλ. απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Budapest Bank κ.λπ. (C-228/18, EU:C:2020:265, σκέψη 76 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Bobek στην υπόθεση Budapest Bank κ.λπ. (C-228/18, EU:C:2019:678, σημεία 54 και 63 έως 73).

32 Απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009 (C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 31).

73. Επισημαίνω ακόμη ότι η ίδια η ύπαρξη μηχανισμού προηγούμενης έγκρισης, ο οποίος παρέχει τη δυνατότητα σε τρίτους διοργανωτές να ζητούν πρόσβαση στην αγορά –ανεξαρτήτως της διακριτικής ευχέρειας που διαθέτει η ISU για την άρνηση παροχής τέτοιας έγκρισης–, θα έπρεπε να αρκεί, καθ' εαυτήν, για να εγείρει αμφιβολίες ως προς το αν οι κανόνες της ISU είναι πράγματι αρκούντως επιζήμιοι από απόψεως δικαίου του ανταγωνισμού. Το κατά πόσον ο ισχύων μηχανισμός είναι, στην πράξη, επαρκής για τη διασφάλιση αποτελεσματικού ανταγωνισμού στην οικεία αγορά ή αν, αντιθέτως, περιορίζει τον ανταγωνισμό δεν είναι, κατ' εμέ, δυνατόν να αποδειχθεί παρά μόνον βάσει ανάλυσης των αντίθετων προς τον ανταγωνισμό αποτελεσμάτων.

74. Επιπλέον, εξετάζοντας πιο προσεκτικά τα στοιχεία που ελήφθησαν υπόψη από το Γενικό Δικαστήριο στο πλαίσιο της ανάλυσης του περιεχομένου των κανόνων επιλεξιμότητας για τη διαπίστωση του περιθωρίου εκτιμήσεως το οποίο διέθετε η ISU, διατηρώ αμφιβολίες περί του κατά πόσον τα στοιχεία αυτά έχουν τον επιζήμιο χαρακτήρα που απαιτείται από τη νομολογία του Δικαστηρίου προς απόδειξη της ύπαρξης περιορισμού του ανταγωνισμού εξ αντικειμένου[33]. Υπενθυμίζω επ' αυτού ότι, στο πλαίσιο της ανάλυσης του περιεχομένου των κανόνων επιλεξιμότητας, το Γενικό Δικαστήριο έλαβε υπόψη, πέραν των κυρώσεων, την έλλειψη άμεσου συνδέσμου μεταξύ, αφενός, της εφαρμογής των κανόνων επιλεξιμότητας και, αφετέρου, της ύπαρξης θεμιτών σκοπών ή της διοργάνωσης άλλου αγώνα ή σειράς αγώνων από την ίδια την ISU.

75. Παραδείγματος χάριν, το γεγονός ότι μια αθλητική ομοσπονδία δεν ορίζει με επαρκή σαφήνεια στους κανόνες της τους επιδιωκόμενους σκοπούς και περιορίζεται απλώς στη χρήση «αόριστων εκφράσεων» ή το γεγονός ότι δεν απαριθμεί εξαντλητικώς τις απαιτήσεις που διέπουν τη χορήγηση αδειών σε τρίτους για τη διοργάνωση αγώνα (επιφυλασσόμενη του δικαιώματος να ζητήσει από τους διοργανωτές πρόσθετες πληροφορίες σχετικές με τις προαναφερθείσες επιμέρους απαιτήσεις), όπως διαπιστώθηκε εν προκειμένω από το Γενικό Δικαστήριο με τις σκέψεις 85 και 87 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, μπορεί μεν να αποτελεί ένδειξη της ευρείας, ή ακόμη και υπερβολικής, εμβέλειας των κανόνων επιλεξιμότητας και του σημαντικού περιθωρίου εκτιμήσεως το οποίο διαθέτει η εν λόγω ομοσπονδία, πλην όμως πόρρω απέχει από την απόδειξη της ύπαρξης επιζήμιου για τον ανταγωνισμό χαρακτήρα ή αντίθετου προς τον ανταγωνισμό αντικειμένου[34]. Το ίδιο ισχύει και για τις διαπιστώσεις του Γενικού Δικαστηρίου στη σκέψη 97 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά την έλλειψη συνδέσμου μεταξύ της εφαρμογής των κανόνων επιλεξιμότητας τους οποίους έχει θεσπίσει η αναιρεσείουσα και της διοργάνωσης άλλου αγώνα ή σειράς αγώνων από την ίδια.

76. Δεύτερον, διαπιστώνεται ότι, όπως άλλωστε επισημαίνει η ISU, το Γενικό Δικαστήριο στηρίχθηκε κυρίως στη νομολογία του Δικαστηρίου στο πλαίσιο υποθέσεων που αφορούσαν *εξ αποτελέσματος* περιορισμούς του ανταγωνισμού, προκειμένου να διαπιστώσει *εξ αντικειμένου* περιορισμό του ανταγωνισμού.

77. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την ανακοίνωση αριθ. 1974, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 88 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η ανακοίνωση δεν περιείχε «κριτήρια έγκρισης σαφώς καθορισμένα, διαφανή, μη εισάγοντα δυσμενείς διακρίσεις, επαληθεύσιμα και δυνάμενα να διασφαλίσουν στους διοργανωτές αγώνων πραγματική πρόσβαση στη σχετική αγορά», κατά την έννοια των όσων έγιναν δεκτά με την απόφαση OTOC[35]. Η απουσία τέτοιων κριτηρίων στους κανόνες της ISU αποτελεί, κατά το Γενικό Δικαστήριο, κρίσιμο στοιχείο για τη διαπίστωση της ύπαρξης περιορισμού του ανταγωνισμού εξ αντικειμένου.

[33] Βλ. σημείο 68 των παρουσών προτάσεων.

[34] Τα στοιχεία αυτά μπορούν, ωστόσο, να ληφθούν υπόψη στο πλαίσιο της ανάλυσης των παρεπόμενων περιορισμών προκειμένου να καταδειχθεί ο δυσανάλογος χαρακτήρας των κανόνων της ISU.

[35] Βλ. απόφαση OTOC (σκέψη 99).

78. Επιβάλλεται παρά ταύτα η διαπίστωση ότι το Δικαστήριο, στην απόφαση OTOC, δέχθηκε μεν ότι η απουσία των προαναφερθέντων κριτηρίων μπορεί να συνεπάγεται περιορισμό του ανταγωνισμού, πλην όμως δεν έκρινε ότι επιφέρει αυτοδικαίως τον χαρακτηρισμό του περιορισμού του ανταγωνισμού ως «εξ αντικειμένου», αλλά ότι αποτελεί μάλλον ένδειξη των περιοριστικών αποτελεσμάτων που απορρέουν από ρύθμιση η οποία δεν προβλέπει τέτοια κριτήρια [36].

79. Εντούτοις, παρότι το ίδιο το Γενικό Δικαστήριο ρητώς αναγνώρισε, στη σκέψη 72 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η επίμαχη κανονιστική ρύθμιση στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση OTOC χαρακτηρίστηκε από το Δικαστήριο ως περιορισμός εξ αποτελέσματος, αποφάνθηκε παρά ταύτα ότι το γεγονός αυτό δεν εμποδίζει την εφαρμογή της συγκεκριμένης νομολογιακής γραμμής (στην οποία εντάσσεται και η απόφαση MOTOE) στο πλαίσιο της ανάλυσης ενός περιορισμού εξ αντικειμένου. Για να δικαιολογήσει την προσέγγισή του, το Γενικό Δικαστήριο στηρίχθηκε στην απόφαση Generics (UK) κ.λπ. [37], και δη στη σκέψη 84 της αποφάσεως εκείνης, από την οποία μπορεί, κατά το Γενικό Δικαστήριο, να συναχθεί ότι μια συμφωνία ενδέχεται να περιορίζει εξ αντικειμένου τον ανταγωνισμό όταν συντρέχουν περιστάσεις που συγκροτούν ένα ειδικό πλαίσιο ενώ, υπό άλλες περιστάσεις, θα ήταν απαραίτητη η ανάλυση των αποτελεσμάτων της συμφωνίας.

80. Πάντως, μολονότι δεν αμφισβητείται ότι, ανάλογα με το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, μια συμφωνία μπορεί να περιορίζει εξ αντικειμένου τον ανταγωνισμό σε ορισμένες περιπτώσεις ενώ σε άλλες περιπτώσεις θα πρέπει να αναλύονται τα αποτελέσματά της, τούτο δεν σημαίνει ότι τα κριτήρια που αντλούνται από την απόφαση OTOC (ή από την απόφαση MOTOE) μπορούν να μεταφερθούν απευθείας προς εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση, προκειμένου να διαπιστωθεί εξ αντικειμένου περιορισμός του ανταγωνισμού.

81. Στην υπό κρίση υπόθεση όμως, το Γενικό Δικαστήριο δεν εξηγεί ποιο είναι το «ειδικό πλαίσιο» που δικαιολογεί, κατά την εκτίμησή του, τον χαρακτηρισμό του περιορισμού του ανταγωνισμού ως «εξ αντικειμένου», ούτε ειδικότερα με ποιον τρόπο το πλαίσιο αυτό διαφέρει από το επίμαχο στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση OTOC, ώστε να δικαιολογείται διαφορετικός χαρακτηρισμός του διαπιστωθέντος περιορισμού.

ii) Επί της αυστηρότητας των κυρώσεων που προβλέπονται από τους κανόνες επιλεξιμότητας

82. Όσον αφορά το σύστημα των προβλεπόμενων από τους κανόνες επιλεξιμότητας κυρώσεων, η ISU ισχυρίστηκε ότι το επίπεδο των κυρώσεων που επιβάλλονται στους παγοδρόμους οι οποίοι συμμετέχουν σε εκδήλωση που διοργανώνεται από τρίτο ουδεμία επιρροή ασκεί, καθ' εαυτό, για την κρίση του ζητήματος αν οι κανόνες της περί επιλεξιμότητας έχουν ή όχι ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, δεδομένου ότι οι κυρώσεις μπορούν να έχουν επιπτώσεις στον ανταγωνισμό μόνον εάν η άρνηση χορήγησης άδειας για την εκδήλωση βασίζεται σε παράνομη αιτιολογία.

83. Ωστόσο, αντιθέτως προς τα όσα υποστηρίζει η αναιρεσείουσα και παρότι οι κυρώσεις ενδέχεται, σε μεταγενέστερο στάδιο, να δικαιολογούνται από θεμιτούς σκοπούς (οπότε και να εξαιρούνται πλήρως από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ), γεγονός παραμένει ότι ο κατασταλτικός χαρακτήρας μιας κανονιστικής ρυθμίσεως και η αυστηρότητα των εφαρμοστέων κυρώσεων σε περίπτωση παράβασής της αποτελούν ιδιαιτέρως κρίσιμα στοιχεία στο πλαίσιο της

[36] Βλ. απόφαση OTOC (σκέψεις 70 έως 100).

[37] Απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 2020, Generics (UK) κ.λπ. (C-307/18, EU:C:2020:52).

ανάλυσης του περιεχομένου των κανόνων επιλεξιμότητας, δεδομένου ότι είναι πιθανόν να έχουν επιπτώσεις στον ανταγωνισμό. Ειδικότερα, όπως ορθώς διαπίστωσε το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 91 και 95 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η αυστηρότητα των προβλεπόμενων κυρώσεων είναι ικανή να αποθαρρύνει τους αθλητές από τη συμμετοχή σε αγώνες για τους οποίους η αναιρεσείουσα δεν έχει χορηγήσει άδεια και, κατά συνέπεια, να αποκλείσει από την αγορά τους δυνητικούς ανταγωνιστές λόγω της μη συμμετοχής των αθλητών που είναι αναγκαίοι για τη διοργάνωση αθλητικών αγώνων.

84. Ο αντίκτυπος του συστήματος κυρώσεων επί του ανταγωνισμού δεν είναι δυνατόν όμως να εξεταστεί θεωρητικώς, χωρίς να ληφθεί υπόψη το συνολικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το σύστημα αυτό. Όπως ορθώς διαπίστωσε το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 89 και 95 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ο φερόμενος ως αντίθετος προς τον ανταγωνισμό σκοπός των κανόνων της ISU δεν μπορεί να συναχθεί αποκλειστικώς βάσει μιας μεμονωμένης εκτίμησης της αυστηρότητας των κυρώσεων, αλλά πρέπει να εξεταστεί εντός του (γενικότερου) πλαισίου της διαπίστωσης ότι η ISU διέθετε «ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως» το οποίο της παρείχε τη δυνατότητα να μην εγκρίνει τη διοργάνωση αγώνων από τρίτους[38].

85. Κατόπιν των προεκτεθέντων, εκτιμώ ότι από τα στοιχεία τα οποία έλαβε υπόψη το Γενικό Δικαστήριο κατά την ανάλυση που διενήργησε ως προς το περιεχόμενο των κανόνων επιλεξιμότητας δεν μπορεί να συναχθεί η ύπαρξη περιορισμού εξ αντικειμένου όσον αφορά τους κανόνες επιλεξιμότητας της ISU.

2) Επί της ανάλυσης των σκοπών που επιδιώκουν οι κανόνες επιλεξιμότητας

86. Όσον αφορά τους σκοπούς που επιδιώκουν οι κανόνες της ISU, υπενθυμίζω ότι η ανάλυση του Γενικού Δικαστηρίου επικεντρώθηκε, αφενός, στην προστασία θεμιτών σκοπών[39] και, αφετέρου, στην προστασία των οικονομικών συμφερόντων της ISU[40], πτυχές τις οποίες θα εξετάσω χωριστά αμέσως κατωτέρω.

i) Επί του ζητήματος της προστασίας θεμιτών σκοπών τους οποίους επιδιώκει η ISU

87. Πρέπει να επισημανθεί, αρχικώς, ότι στο πλαίσιο του δεύτερου σκέλους του πρώτου λόγου της αιτήσεως αναιρέσεως, η ISU προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι διαπίστωσε νέα παράβαση, συνιστάμενη σε εξ αντικειμένου περιορισμό του ανταγωνισμού διαφορετικό από τον περιορισμό που είχε εντοπιστεί με την επίδικη απόφαση. Πιο συγκεκριμένα, η ISU ισχυρίζεται ότι το Γενικό Δικαστήριο υποκατέστησε την αιτιολογία της Επιτροπής με τη δική του, βασιζόμενο σε μεγάλο βαθμό στα στοιχεία που εξετάζονται στην ενότητα 8.5 της επίδικης αποφάσεως (η οποία φέρει τον τίτλο «Οι κανόνες επιλεξιμότητας εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της Συνθήκης»), ενώ τα στοιχεία αυτά δεν περιλαμβάνονταν στην ενότητα 8.3 της ίδιας αποφάσεως (με τίτλο «Περιορισμός του ανταγωνισμού ως εκ του αντικειμένου»), η οποία αφορούσε τη διαπίστωση της ύπαρξης παραβάσεως εξ αντικειμένου.

[38] Βλ. σκέψεις 89 και 95 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

[39] Βλ. σκέψεις 100 έως 104 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

[40] Βλ. σκέψεις 105 έως 114 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

88. Η αναιρεσείουσα στηρίζεται ιδίως στο ότι το ζήτημα της προστασίας των θεμιτών συμφερόντων της ISU δεν εξετάστηκε λεπτομερώς από την Επιτροπή στο πλαίσιο της ανάλυσής της αναφορικά με τον εξ αντικειμένου περιορισμό (ενότητα 8.3 της επίδικης αποφάσεως)[41], αλλά αναπτύχθηκε στην ενότητα 8.5 της αποφάσεως αυτής, στην οποία η Επιτροπή εξέτασε κατά πόσον οι κανόνες επιλεξιμότητας ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.

89. Αντιθέτως προς την προσέγγιση που ακολούθησε η Επιτροπή διακρίνοντας μεταξύ των δύο αυτών πλαισίων ανάλυσης, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε σκόπιμο, όπως επισημαίνει και το ίδιο στη σκέψη 64 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, να εξετάσει από κοινού τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως (όσον αφορά τη διαπίστωση περιορισμού εξ αντικειμένου) με τον τρίτο και τον τέταρτο λόγο ακυρώσεως (όσον αφορά την εκτίμηση της Επιτροπής περί του κατά πόσον ο περιορισμός του ανταγωνισμού είναι συνυφασμένος και ανάλογος με τον επιδιωκόμενο σκοπό της προστασίας της ακεραιότητας του αθλήματος της παγοδρομίας ταχύτητας από τα στοιχήματα)[42]. Με τον τρόπο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο ενσωμάτωσε το ζήτημα της συνεκτίμησης των σκοπών γενικού συμφέροντος στο πλαίσιο του εντοπισμού τυχόν εξ αντικειμένου περιορισμού του ανταγωνισμού.

90. Τίθεται επομένως το ζήτημα αν το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο προβαίνοντας σε «συνδυασμένη» ή «παράλληλη» ανάλυση της ύπαρξης περιορισμού του ανταγωνισμού εξ αντικειμένου και της έλλειψης αντικειμενικώς δικαιολογημένου και αναλογικού χαρακτήρα του περιορισμού αυτού.

91. Επιβάλλεται εκ προοιμίου η διαπίστωση ότι η προσέγγιση αυτή του Γενικού Δικαστηρίου προκαλεί κάποια σύγχυση καθώς έχει ως αποτέλεσμα να μην προκύπτει σαφώς ο χαρακτήρας της ανάλυσης που ακολουθείται. Ειδικότερα, σε πρώτο στάδιο, το Γενικό Δικαστήριο ακολούθησε την κλασική προσέγγιση για τον εντοπισμό τυχόν περιορισμού του ανταγωνισμού εξ αντικειμένου, αναλύοντας κατ' αρχάς το περιεχόμενο των κανόνων επιλεξιμότητας. Εντούτοις, σε δεύτερο στάδιο, κατά την εξέταση των σκοπών των κανόνων αυτών, το Γενικό Δικαστήριο φαίνεται να τους εξετάζει υπό το πρίσμα των κριτηρίων που τέθηκαν με την απόφαση Meca-Medina, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι ο προβαλλόμενος από την ISU σκοπός των κανόνων, ο οποίος συνίσταται στην προστασία της ακεραιότητας του αθλήματος της παγοδρομίας έναντι των στοιχημάτων, καίτοι πράγματι θεμιτός, δεν δικαιολογεί τους διαπιστωθέντες περιορισμούς, οι οποίοι δεν είναι συνυφασμένοι με την επιδίωξή του και κρίνονται δυσανάλογοι. Συνεπώς, η διαπίστωση ότι οι κανόνες της ISU είναι δυσανάλογοι σε σχέση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς συνεπάγεται, κατά το Γενικό Δικαστήριο, τόσο τον αποκλεισμό της εφαρμογής της «εξαίρεσης των παρεπόμενων περιορισμών» όσο και τον αυτοδίκαιο χαρακτηρισμό των κανόνων ως εξ αντικειμένου περιοριστικών.

92. Πριν τοποθετηθώ επί της προσέγγισης την οποία ακολούθησε το Γενικό Δικαστήριο, πρέπει να υπενθυμίσω ότι, στο πλαίσιο του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, οι σκοποί που επιδιώκονται με μια συμφωνία ή μια απόφαση ένωσης επιχειρήσεων μπορούν να διαδραματίσουν ρόλο σε δύο πτυχές της ανάλυσης.

[41] Πράγματι, μολονότι η Επιτροπή κάνει λόγο, στην αιτιολογική σκέψη 163 της επίδικης αποφάσεως, για έλλειψη άμεσου συνδέσμου των κανόνων της ISU με θεμιτούς σκοπούς, στοιχείο το οποίο αναλύθηκε κυρίως στο πλαίσιο της εξέτασης του περιεχομένου των κανόνων αυτών, η αιτιολογική σκέψη 171 της ίδιας αποφάσεως δεν καταλείπει αμφιβολία ως προς την προσέγγιση της Επιτροπής να αποκλείσει τη συνεκτίμηση των θεμιτών σκοπών στο στάδιο της ανάλυσης του αντίθετου προς τον ανταγωνισμό αντικειμένου.

[42] Βλ. σκέψεις 99 έως 114 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

93. Αφενός, οι αντικειμενικοί σκοποί τους οποίους επιδιώκει μια συμφωνία είναι κρίσιμοι και μπορούν να ασκήσουν αποφασιστική επιρροή ως προς το αν η συμφωνία αυτή εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ[43]. Οι αντικειμενικοί αυτοί σκοποί, οι οποίοι πρέπει να προκύπτουν σαφώς από τα επίμαχα μέτρα, ουδόλως πρέπει να συγχέονται με τυχόν υποκειμενικές προθέσεις για περιορισμό του ανταγωνισμού ή ακόμη με τους θεμιτούς σκοπούς που ενδεχομένως επιδιώκουν οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις[44]. Ως προς το σημείο αυτό, διευκρινίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, το γεγονός ότι ένα μέτρο θεωρείται ότι επιδιώκει θεμιτό σκοπό δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να έχει το εν λόγω μέτρο ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού[45]. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της διαπίστωσης εξ αντικειμένου περιορισμού του ανταγωνισμού, η ανάλυση των σκοπών στοχεύει στην εξακρίβωση (με βάση άλλα στοιχεία, όπως το περιεχόμενο μιας συμφωνίας και το νομικό και οικονομικό της πλαίσιο) του αντίθετου προς τον ανταγωνισμό και αρκούντως επιζήμιου σκοπού ή χαρακτήρα μιας συμφωνίας. Δεν λαμβάνονται, επομένως, υπόψη σε αυτό το στάδιο της ανάλυσης οι θεμιτοί σκοποί, αν και μπορούν να ληφθούν υπόψη, κατά περίπτωση, προκειμένου να χορηγηθεί απαλλαγή δυνάμει του άρθρου 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ.

94. Αφετέρου, οι σκοποί που επιδιώκονται με μια συμφωνία διαδραματίζουν επίσης ρόλο στο πλαίσιο της ανάλυσης των παρεπόμενων περιορισμών, στόχος της οποίας είναι να κριθεί κατά πόσον τα περιοριστικά του ανταγωνισμού αποτελέσματα που απορρέουν από ένα συγκεκριμένο μέτρο είναι συνυφασμένα με την επιδίωξη θεμιτού σκοπού και σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας. Όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές, η συμφωνία η οποία περιλαμβάνει το επίμαχο μέτρο εξαιρείται πλήρως από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Σε αυτό το πλαίσιο, ο προσδιορισμός του ως άνω σκοπού και η αναγνώριση του θεμιτού χαρακτήρα του αποτελούν το πρώτο βήμα της σχετικής ανάλυσης.

95. Μολονότι ορισμένες πτυχές αυτών των δύο, κατ' αρχήν διακριτών, αναλύσεων μπορεί να αλληλεπικαλύπτονται, γεγονός παραμένει ότι η εξέταση των σκοπών των επίμαχων μέτρων διαφέρει από εννοιολογικής απόψεως στις δύο περιπτώσεις. Το ίδιο ισχύει και για τις συνέπειες που πρέπει να συναχθούν από τις δύο αυτές αναλύσεις.

96. Έτσι, αντιθέτως προς το συμπέρασμα στο οποίο φαίνεται να καταλήγει το Γενικό Δικαστήριο, ο δυσανάλογος χαρακτήρας ενός μέτρου σε σχέση με επιδιωκόμενο θεμιτό σκοπό του δεν οδηγεί αυτοδικαίως στον χαρακτηρισμό του ως «εξ αντικειμένου περιοριστικού του ανταγωνισμού». Ειδικότερα, το γεγονός ότι ένα μέτρο δεν πληροί τα κριτήρια της δοκιμασίας που απαιτείται κατά την απόφαση Meca-Medina σημαίνει μόνον ότι το μέτρο αυτό θα πρέπει να υποβληθεί (ή να εξακολουθήσει να υποβάλλεται) στην «κλασική ανάλυση» από πλευράς του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, περιλαμβανομένης της εξέτασης για ενδεχόμενη χορήγηση απαλλαγής δυνάμει του άρθρου 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ. Κατά συνέπεια, μολονότι, στην πράξη, είναι πιθανόν ένα μέτρο που χαρακτηρίζεται ως «εξ αντικειμένου περιοριστικό του ανταγωνισμού» να είναι –ως εκ της φύσεώς του– δυσανάλογο σε σχέση με τον επιδιωκόμενο θεμιτό σκοπό, δεν ισχύει κατ' ανάγκην το αντίθετο.

97. Κατόπιν των προεκτεθέντων, εκτιμώ ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας, στις σκέψεις 110 και 111 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το σύστημα προηγούμενης έγκρισης της ISU μπορεί να θεωρηθεί ως εξ αντικειμένου περιοριστικό του ανταγωνισμού λόγω του ότι βαίνει πέραν του μέτρου που είναι αναγκαίο για να επιτευχθεί ο σκοπός της διασφάλισης της συμμόρφωσης των αθλητικών αγώνων με κοινά πρότυπα.

[43] Βλ. απόφαση CB κατά Επιτροπής (σκέψη 53 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[44] Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στην υπόθεση CB κατά Επιτροπής (C-67/13 P, EU:C:2014:1958, σημείο 117).

[45] Βλ. απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Budapest Bank κ.λπ. (C-228/18, EU:C:2020:265, σκέψη 52 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

98. Πρέπει πάντως να επισημανθεί ότι, μολονότι τα στοιχεία που εξέτασε το Γενικό Δικαστήριο για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι κανόνες επιλεξιμότητας είναι δυσανάλογοι σε σχέση με τους επιδιωκόμενους θεμιτούς σκοπούς δεν μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για τη διαπίστωση περιορισμού εξ αντικειμένου, θα μπορούσαν ωστόσο να αποδειχθούν κρίσιμα για τη διαπίστωση περιορισμού εξ αποτελέσματος, εάν έχουν χρησιμοποιηθεί για τον αδικαιολόγητο αποκλεισμό τρίτων διοργανωτών εκδηλώσεων, όπως έκρινε το Δικαστήριο στις υποθέσεις Meca-Medina [46] και OTOC [47].

99. Τέλος, σημειώνω ότι η θέση του Γενικού Δικαστηρίου, όσον αφορά τόσο την ερμηνεία του περιεχομένου των κανόνων της ISU όσο και την εκτίμησή του ότι ο δυσανάλογος χαρακτήρας των κανόνων της ISU σε σχέση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς αρκεί για να διαπιστωθεί εξ αντικειμένου περιορισμός του ανταγωνισμού, θα οδηγούσε σε διεύρυνση της έννοιας του «εξ αντικειμένου περιορισμού του ανταγωνισμού» αντίθετη προς πάγια νομολογία του Δικαστηρίου η οποία επιβάλλει να ερμηνεύεται στενά η έννοια αυτή [48].

ii) Επί του ζητήματος της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της ISU

100. Υπενθυμίζεται ευθύς εξαρχής ότι, αντιθέτως προς τα όσα έκρινε η Επιτροπή στην αιτιολογική σκέψη 169 της επίδικης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε στις σκέψεις 108 και 109 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι αποδεικνύεται ότι οι κανόνες επιλεξιμότητας που θεσπίστηκαν το 2016 επιδιώκουν επίσης τον σκοπό της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της αναιρεσείουσας, το γεγονός ότι μια ομοσπονδία στοχεύει στην προστασία των οικονομικών συμφερόντων της δεν είναι, καθ' εαυτό, αντίθετο προς τον ανταγωνισμό.

101. Η ως άνω εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου αμφισβητείται από τους παρεμβαίνοντες στο πλαίσιο του δεύτερου λόγου της ανταναιρέσεως, τον οποίο σκοπεύω να εξετάσω στο παρόν στάδιο της ανάλυσής μου για τους λόγους που προεκτέθηκαν στο σημείο 51 των παρουσών προτάσεων.

102. Οι παρεμβαίνοντες προσάπτουν, πιο συγκεκριμένα, στο Γενικό Δικαστήριο ότι υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι η επιδίωξη, από την ISU, ιδίων οικονομικών συμφερόντων δεν είναι, καθ' εαυτήν, αντίθετη προς τον ανταγωνισμό. Κατά τους παρεμβαίνοντες, η αρχή ότι μια επιχείρηση επιτρέπεται, εν γένει, να προάγει τα οικονομικά της συμφέροντα δεν είναι δυνατόν να ισχύει στην περίπτωση της ISU λόγω της ιδιαιτερότητάς της. Ειδικότερα, λόγω του διττού ρόλου της ISU, η οποία είναι συγχρόνως ρυθμιστικό όργανο και οικονομική οντότητα, θα πρέπει να της απαγορεύεται να επιδιώκει, εις βάρος των ανταγωνιστών της, οικονομικά συμφέροντα συνδεόμενα με τον ρόλο της ως ρυθμιστικού οργάνου, ήτοι με τη χορήγηση αδειών ή την άρνηση έγκρισης για εκδηλώσεις που διοργανώνονται από τρίτους. Η ουσία της υπό κρίση υποθέσεως έγκειται, επομένως, στο γεγονός ότι οι κανόνες επιλεξιμότητας παρέχουν στην ISU τη δυνατότητα να αρνείται στους ανταγωνιστές την πρόσβαση στην αγορά. Κατά συνέπεια, οι κανόνες αυτοί και οι επακόλουθες αποφάσεις περί μη επιλεξιμότητας έχουν επίσης αρνητικό αντίκτυπο στα (οικονομικά) συμφέροντα των επαγγελματιών παγοδρόμων ταχύτητας και των τρίτων διοργανωτών αγώνων. Υπό το πρίσμα αυτών των περιστάσεων θα έπρεπε, κατά τους

[46] Απόφαση Meca-Medina (σκέψη 47).

[47] Απόφαση OTOC (σκέψεις 70 έως 100).

[48] Βλ. σημείο 68 των παρουσών προτάσεων.

παρεμβαίνοντες, να έχει εξεταστεί από το Γενικό Δικαστήριο το ζήτημα αν μια τέτοια επιχείρηση μπορούσε νομίμως να προάγει τα δικά της οικονομικά συμφέροντα. Με την άποψη αυτή συντάσσεται και η Επιτροπή.

103. Για τους λόγους που θα εξηγήσω κατωτέρω, είμαι της γνώμης ότι η ανάλυση του Γενικού Δικαστηρίου δεν ενέχει πλάνη περί το δίκαιο και ότι τα επιχειρήματα τα οποία προβάλλουν οι παρεμβαίνοντες προς στήριξη του δεύτερου λόγου ανταναιρέσεως πρέπει να απορριφθούν.

104. Όπως εκτέθηκε στα σημεία 44 έως 49 των παρουσών προτάσεων, μολονότι στις αθλητικές ομοσπονδίες επιβάλλονται ορισμένες υποχρεώσεις προκειμένου να οριοθετούνται οι εξουσίες τις οποίες διαθέτουν και να ελέγχεται η προσήκουσα άσκησή τους, η προστασία των οικονομικών συμφερόντων μιας αθλητικής ομοσπονδίας όπως η ISU θα ήταν προβληματική από απόψεως δικαίου του ανταγωνισμού μόνον στην περίπτωση κατά την οποία θα στερούσε *αδικαιολόγητα* από έναν ανταγωνιστή την πρόσβαση στην αγορά.

105. Αν γινόταν δεκτή η ερμηνεία των παρεμβαινόντων, τούτο θα ισοδυναμούσε με απαγόρευση κάθε οικονομικής δραστηριότητας στις αθλητικές ομοσπονδίες οι οποίες βρίσκονται στην ίδια κατάσταση με την ISU, κατάσταση που δύσκολα συμβιβάζεται με το γεγονός ότι, παρά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, οι ομοσπονδίες αυτές είναι συγχρόνως επιχειρήσεις για τις οποίες, όπως και για κάθε άλλη επιχείρηση, η επιδίωξη οικονομικών σκοπών είναι συνυφασμένη με τη δραστηριότητά τους. Επιπλέον, οι οικονομικές δραστηριότητες τις οποίες ασκούν οι ομοσπονδίες αυτές είναι, σε πολλές περιπτώσεις, όχι μόνον συνδεδεμένες, αλλά και αλληλένδετες με τις αθλητικές τους δραστηριότητες και, ως εκ τούτου, δεν μπορούν να διαχωριστούν.

106. Βάσει των προεκτεθέντων, διαπιστώνεται ότι η προώθηση από αθλητική ομοσπονδία, όπως η ISU, των οικονομικών συμφερόντων της δεν είναι, καθ' εαυτήν, αντίθετη προς τον ανταγωνισμό και, επομένως, δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως ένδειξη αντίθετου προς τον ανταγωνισμό σκοπού στο πλαίσιο της εκτίμησης της ύπαρξης τυχόν περιορισμού του ανταγωνισμού.

107. Τέλος, σημειώνω ότι το Γενικό Δικαστήριο, εφόσον αναγνώρισε και το ίδιο ότι οι κανόνες της ISU επιδίωκαν θεμιτούς σκοπούς όσον αφορά την προστασία τόσο των οικονομικών συμφερόντων της αναιρεσείουσας όσο και των σχετιζόμενων με τον αθλητισμό σκοπών, θα έπρεπε να έχει επανελέγξει τη διαπίστωσή του ότι το αντικείμενο των κανόνων αυτών είναι, λόγω της φύσης τους, επιζήμιο για την ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού [49].

3) Προκαταρκτικό συμπέρασμα κατόπιν της ανάλυσης του περιεχομένου και των σκοπών των κανόνων επιλεξιμότητας

108. Η προηγηθείσα ανάλυση του περιεχομένου των κανόνων επιλεξιμότητας καθώς και των σκοπών που επιδιώκονται με τους κανόνες αυτούς αρκεί, από μόνη της, για να γίνει δεκτό ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των κανόνων της ISU ως εξ αντικειμένου περιοριστικών του ανταγωνισμού, χωρίς να απαιτείται η εξέταση των επιχειρημάτων που προέβαλε η αναιρεσείουσα για να αμφισβητήσει την ανάλυση από το Γενικό Δικαστήριο, αφενός, του όλου νομικού και οικονομικού πλαισίου και, αφετέρου, της πρόθεσης των μερών. Εντούτοις, για λόγους πληρότητας, θα τοποθετηθώ εν συντομία επί των δύο αυτών ζητημάτων που εγείρει η ISU, ιδίως λόγω της ενδεχόμενης σημασίας τους για την ανάλυση των αντίθετων προς τον ανταγωνισμό αποτελεσμάτων που δυνητικώς προκαλούν οι κανόνες της ISU.

[49] Βλ. απόφαση CB κατά Επιτροπής (σκέψη 75).

4) Επί της ανάλυσης του νομικού και οικονομικού πλαισίου των κανόνων επιλεξιμότητας

109. Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στις σκέψεις 115 έως 123 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η εξέταση του νομικού και οικονομικού πλαισίου στο οποίο εντάσσονταν οι κανόνες της ISU για την επιλεξιμότητα και τη χορήγηση αδειών δεν ήταν ικανή να θέσει υπό αμφισβήτηση το συμπέρασμα της Επιτροπής σχετικά με την ύπαρξη εξ αντικειμένου περιορισμού του ανταγωνισμού, κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, με αποτέλεσμα να παρέλκει η επιπλέον εξέταση των πραγματικών ή δυνητικών αποτελεσμάτων των κανόνων αυτών επί του ανταγωνισμού.

110. Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει συναφώς ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κατά την ανάλυση της σχετικής αγοράς υπό το πρίσμα του όλου πλαισίου της. Πιο συγκεκριμένα, θεωρεί ότι εσφαλμένως το Γενικό Δικαστήριο αρνήθηκε να λάβει υπόψη τους αγώνες καλλιτεχνικής παγοδρομίας τους οποίους είχε εγκρίνει η αναιρεσείουσα. Προσάπτει, ειδικότερα, στο Γενικό Δικαστήριο ότι κακώς απέρριψε την εφαρμογή των παραδοχών της αποφάσεως CB κατά Επιτροπής, όπου κρίθηκε ότι, στο πλαίσιο της ανάλυσης τυχόν περιορισμού εξ αντικειμένου, πρέπει να συνεκτιμάται οποιοδήποτε κρίσιμο στοιχείο το οποίο, λαμβανομένων υπόψη της φύσης των οικείων υπηρεσιών, των πραγματικών συνθηκών λειτουργίας των αγορών καθώς και της δομής τους, σχετίζεται με το οικονομικό ή νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται ο επίμαχος συντονισμός, χωρίς να έχει σημασία αν πρόκειται για στοιχείο που άπτεται της σχετικής αγοράς[50].

111. Υπενθυμίζεται επ' αυτού ότι το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι, ενώ στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προαναφερθείσα απόφαση υπήρχε αλληλεπίδραση μεταξύ της σχετικής αγοράς και μιας διακριτής αλλά συναφούς αγοράς, εν προκειμένω δεν αποδείχθηκε η ύπαρξη τέτοιων στοιχείων. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, το γεγονός ότι η αναιρεσείουσα ενδέχεται όντως να ενέκρινε αγώνες καλλιτεχνικής παγοδρομίας, ακόμη και αν υποτεθεί ότι επρόκειτο για πραγματικά ανεξάρτητους αγώνες, δεν ασκεί επιρροή στην ανάλυση του πλαισίου στο οποίο εντάσσονται οι κανόνες επιλεξιμότητας, διότι δεν αναιρεί το συμπέρασμα ότι οι κανόνες επιλεξιμότητας της παρέχουν τη δυνατότητα να νοθεύσει τον ανταγωνισμό στη σχετική αγορά ευνοώντας τους δικούς της αγώνες εις βάρος των αγώνων που προτίθενται να διοργανώσουν τρίτοι και ότι, επομένως, δεν διασφαλίζουν πραγματική πρόσβαση στην εν λόγω αγορά[51].

112. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το επιχείρημα σχετικά με τη φερόμενη ως εσφαλμένη ερμηνεία της αποφάσεως CB κατά Επιτροπής είναι αλυσιτελές, στον βαθμό που *ακόμη* και αν το Γενικό Δικαστήριο κακώς εξέλαβε ως γενικό κανόνα τα όσα εξέθεσε το Δικαστήριο στην απόφαση εκείνη εν είδει παραδείγματος ειδικής περίπτωσης στην οποία ήταν σκόπιμο να ληφθεί υπόψη ένα στοιχείο που αφορούσε άλλη αγορά και όχι τη σχετική αγορά, τούτο δεν θέτει εν αμφιβόλω το ουσιώδες σκεπτικό της αποφάσεως όπως περιγράφηκε στο αμέσως προηγούμενο σημείο των παρουσών προτάσεων.

113. Εκτιμώ ότι, αντιθέτως προς τα όσα υποστηρίζει η Επιτροπή, αν γίνει δεκτό –έστω και θεωρητικώς, όπως εν προκειμένω από το Γενικό Δικαστήριο– ότι η ISU μπορεί όντως να ενέκρινε ανεξάρτητους αγώνες καλλιτεχνικής παγοδρομίας, τούτο ενδέχεται να εγείρει ερωτήματα ως προς τον χαρακτηρισμό του περιορισμού του ανταγωνισμού ως «εξ αντικειμένου».

[50] Βλ. απόφαση CB κατά Επιτροπής (σκέψη 78).

[51] Βλ. σκέψεις 118 και 119 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

114. Μολονότι είναι αληθές ότι η ανάλυση στην οποία προέβη το Δικαστήριο στην απόφαση CB κατά Επιτροπής εντάσσεται σε ένα ιδιαίτερο πραγματικό πλαίσιο (ύπαρξης αλληλεπίδρασης μεταξύ των δύο πτυχών ενός αμφίπλευρου συστήματος, καθώς και μεταξύ της σχετικής αγοράς και μιας διακριτής αλλά συναφούς αγοράς), γεγονός παραμένει ότι η πρακτική της ISU όσον αφορά τη λήψη αποφάσεων σχετικών με την καλλιτεχνική παγοδρομία θα μπορούσε να ασκεί επιρροή κατά την ανάλυση του νομικού πλαισίου των επίμαχων κανόνων.

115. Πράγματι όπως διαπίστωσε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 117 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, πρέπει να επισημανθεί, αφενός, ότι τα δύο αθλήματα (ήτοι η καλλιτεχνική παγοδρομία και η παγοδρομία ταχύτητας), παρότι η Επιτροπή τα χαρακτήρισε ως διακριτές αγορές –χωρίς αυτός ο ορισμός των αγορών να αμφισβητηθεί από την αναιρεσείουσα–, ρυθμίζονται από το ίδιο κανονιστικό πλαίσιο –και, ως εκ τούτου, διέπονται από τους ίδιους κανόνες όσον αφορά το σύστημα προηγούμενης έγκρισης και τις πειθαρχικές κυρώσεις– και, αφετέρου, ότι το ίδιο όργανο, δηλαδή η ISU, είναι αρμόδιο να χορηγήσει ή να αρνηθεί την άδεια διοργάνωσης ανεξάρτητων εκδηλώσεων για αμφότερα τα αθλήματα.

116. Όμως, το στοιχείο αυτό μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά ειδική περίσταση ικανή να δημιουργήσει αμφιβολίες ως προς τον τεκμαιρόμενο επιζήμιο χαρακτήρα των κανόνων της ISU σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η ISU είχε όντως εγκρίνει ανεξάρτητους αγώνες καλλιτεχνικής παγοδρομίας. Ως εκ τούτου, εκτιμώ ότι εάν, κατά την εξέταση του νομικού και οικονομικού πλαισίου μιας συμφωνίας που τεκμαίρεται ότι έχει αντικείμενο αντίθετο προς τον ανταγωνισμό, υπάρχουν στοιχεία τα οποία είτε δημιουργούν αμφιβολίες ως προς το αν η συμφωνία είναι αρκούντως επιζήμια για τον ανταγωνισμό είτε εμφανίζονται αντιφατικά, καθίσταται αναγκαία η ανάλυση των αποτελεσμάτων της.

117. Μολονότι είναι αληθές ότι, προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη περιορισμού του ανταγωνισμού εξ αντικειμένου, η ανάλυση του οικονομικού και νομικού πλαισίου στο οποίο εντάσσεται ένα μέτρο πρέπει να περιορίζεται στα απολύτως απαραίτητα, χωρίς να περιλαμβάνει εξέταση των αποτελεσμάτων του επίμαχου μέτρου[52], φρονώ ότι η συνεκτίμηση της πρακτικής λήψης αποφάσεων της ISU εντός του ευρύτερου πλαισίου της ανάλυσης του ρόλου της και των εξουσιών που της έχουν απονεμηθεί, δεν υπερβαίνει τα όρια του πλαισίου ανάλυσης για τη διαπίστωση τυχόν εξ αντικειμένου περιορισμού του ανταγωνισμού.

118. Πρέπει πάντως να διευκρινιστεί, εν προκειμένω, ότι η συνεκτίμηση της πρακτικής λήψης αποφάσεων της ISU στην αγορά της καλλιτεχνικής παγοδρομίας θα εξαρτηθεί από την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών για την οποία το Δικαστήριο δεν διαθέτει ούτε αρμοδιότητα να αποφανθεί ούτε τα αναγκαία προς τούτο στοιχεία, δεδομένου ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν προέβη σε εκτίμησή τους[53].

5) Επί της ανάλυσης των προθέσεων των μερών

119. Παραπέμποντας στην πάγια νομολογία του Δικαστηρίου κατά την οποία το στοιχείο της πρόθεσης δεν είναι αναγκαίο για την απόδειξη της ύπαρξης περιορισμού του ανταγωνισμού εξ αντικειμένου[54] και εκτιμώντας εξάλλου ότι η ύπαρξη τέτοιου περιορισμού στοιχειοθετούνταν επαρκώς από την εξέταση του περιεχομένου και των σκοπών των κανόνων επιλεξιμότητας,

[52] Βλ. απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2016, Toshiba Corporation κατά Επιτροπής (C-373/14 P, EU:C:2016:26, σκέψη 29).

[53] Επισημαίνεται ότι οι πληροφορίες ως προς τους αγώνες τους οποίους είχε εγκρίνει η ISU στον τομέα της καλλιτεχνικής παγοδρομίας ερμηνεύονται διαφορετικά από την Επιτροπή και την ISU.

[54] Βλ. απόφαση της 6ης Απριλίου 2006, General Motors κατά Επιτροπής (C-551/03 P, EU:C:2006:229, σκέψη 77).

καθώς και του πλαισίου στο οποίο αυτοί εντάσσονται, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 121 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι ήταν αλυσιτελή τα επιχειρήματα που προέβαλε η αναιρεσείουσα κατά του συγκεκριμένου μέρους της εξέτασης περί εξ αντικειμένου περιορισμού του ανταγωνισμού.

120. Η αναιρεσείουσα αμφισβητεί την κρίση αυτή τόσο με το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως όσο και με ένα μέρος του τρίτου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως, προσάπτοντας κατ' ουσίαν στο Γενικό Δικαστήριο ότι κακώς δεν εξέτασε κανένα από τα επιχειρήματά που αυτή προέβαλε προς αμφισβήτηση της ορθότητας της εκτίμησης της Επιτροπής επί των πραγματικών περιστατικών στην οποία στηρίχθηκε η διαπίστωση περί ύπαρξης περιορισμού του ανταγωνισμού εξ αντικειμένου, όπως προκύπτει από την επίδικη απόφαση.

121. Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι όλα τα πραγματικά στοιχεία τα οποία φέρεται να χρησιμοποίησε η Επιτροπή για να στηρίξει τη δική της ανάλυση και φέρεται να παρέλειψε να εξετάσει το Γενικό Δικαστήριο –τα οποία εξάλλου αμφισβητούνται από την αναιρεσείουσα, χωρίς όμως να προβάλλεται παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών– αφορούν παραδείγματα ανεξαρτήτων αγώνων που τεκμηριώνουν, κατά την Επιτροπή, την πρόθεση της ISU να αποκλείσει την είσοδο ανταγωνιστών στη σχετική αγορά [55].

122. Λαμβανομένης υπόψη της προηγηθείσας ανάλυσης, κατόπιν της οποίας προτείνω να γίνει δεκτός ο πρώτος λόγος αναιρέσεως και να αναιρεθεί η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου όσον αφορά τη διαπίστωση περιορισμού του ανταγωνισμού εξ αντικειμένου, είμαι της γνώμης ότι τα προαναφερθέντα πραγματικά στοιχεία ενδέχεται να ασκούν επιρροή στο πλαίσιο της ανάλυσης των αποτελεσμάτων των κανόνων της ISU. Επομένως, υπό το πρίσμα των ανωτέρω εκτιμήσεων αναφορικά με τη βασιμότητα της αιτιολογίας, εκτιμώ επίσης ότι παρέλκει η εξέταση του λόγου αναιρέσεως ο οποίος αφορά έλλειψη αιτιολογίας.

4. Πρόταση επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως

123. Σε περίπτωση που δεν αποδεικνύεται σαφώς η ύπαρξη περιορισμού εξ αντικειμένου, πρέπει να διενεργείται πλήρης ανάλυση των αποτελεσμάτων για τους ανάγκες του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Σκοπός της ανάλυσης αυτής είναι να διαπιστωθεί ο αντίκτυπος που μπορεί να έχει η συμφωνία επί του ανταγωνισμού στη σχετική αγορά. Εν προκειμένω, μόνον από την εξέταση του τρόπου με τον οποίο ερμηνεύονται και εφαρμόζονται στην πράξη οι κανόνες από την ISU μπορεί να προκύψει κατά πόσον οι κανόνες αυτοί ενέχουν τον κίνδυνο να πλήξουν τον ανταγωνισμό. Με άλλα λόγια, πρέπει να εξεταστεί αν, λόγω της εξουσίας εκτιμήσεως την οποία διαθέτει η ISU, η ομοσπονδία αυτή έχει περιορίσει τον ανταγωνισμό αρνούμενη την πρόσβαση στη σχετική αγορά, εξέταση η οποία προϋποθέτει, κατ' αρχήν, ότι θα ληφθούν υπόψη τα (συγκεκριμένα) *αποτελέσματα* του επίμαχου μέτρου.

124. Κατόπιν των προεκτεθέντων, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να γίνει δεκτός.

[55] Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 175 έως 177 της επίδικης αποφάσεως.

Γ. Επί του δεύτερου λόγου αναιρέσεως

125. Με τον δεύτερο λόγο της αιτήσεως αναιρέσεως, η ISU υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο παραλείποντας να εξετάσει τον τέταρτο λόγο της προσφυγής της, με τον οποίο ισχυριζόταν ότι η απόφασή της να μην εγκρίνει τον αγώνα με τίτλο «Icederby» που θα διοργανωνόταν από τρίτον και θα διεξαγόταν στο Ντουμπάι (Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα) (στο εξής: εκδήλωση του Ντουμπάι) δεν ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ διότι με την απόφασή της αυτή επιδιωκόταν, κατά την άποψή της, σκοπός θεμιτός και σύμφωνος με τον κώδικα δεοντολογίας της, ο οποίος απαγορεύει κάθε μορφή στήριξης του στοιχηματισμού.

126. Κατ' αρχάς, είναι απορριπτέα η ένσταση απαραδέκτου την οποία προβάλλουν οι παρεμβαίνοντες υποστηρίζοντας ότι η ISU, ενώ τύποις επικαλείται ύπαρξη πλάνης περί το δίκαιο, στην πραγματικότητα ζητεί, απαραδέκτως, από το Δικαστήριο, να προχωρήσει σε επανεκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, χωρίς όμως να ισχυρίζεται ότι το Γενικό Δικαστήριο τα έχει παραμορφώσει. Τούτο διότι θεωρώ ότι, με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, η ISU προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι η αιτιολογία της αποφάσεώς του είναι ελλιπής καθώς παρέλειψε να απαντήσει σε ένα βασικό μέρος της επιχειρηματολογίας της [56].

127. Επί της ουσίας, διαπιστώνεται, πρώτον, ότι, στο πλαίσιο του δεύτερου λόγου αναιρέσεως, η ISU δεν υποστηρίζει ότι οι κανόνες επιλεξιμότητας δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, αλλά μόνον ότι η απόφασή της να μην εγκρίνει την εκδήλωση του Ντουμπάι θα έπρεπε να εξαιρεθεί από το πεδίο εφαρμογής της διατάξεως αυτής για τον λόγο ότι επιδίωκε θεμιτό σκοπό.

128. Ωστόσο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ούτε η επίδικη απόφαση ούτε η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση αναφέρονται ρητώς στην απόφαση να μην εγκριθεί η εκδήλωση του Ντουμπάι. Μολονότι η απόφαση να μην εγκριθεί η συγκεκριμένη εκδήλωση φαίνεται, πράγματι, να αποτελεί την αιτία της έρευνας που κινήθηκε από την Επιτροπή (κατόπιν της καταγγελίας την οποία υπέβαλαν ενώπιόν της οι M. J. H. Tuitert και N. Kerstholt) και οδήγησε στην έκδοση της επίδικης αποφάσεως –και παρότι η άρνηση έγκρισης της εκδήλωσης αυτής χρησιμοποιήθηκε, μαζί με άλλα παραδείγματα αγώνων, για να καταδειχθεί ο τρόπος που εφαρμόζονται οι επίμαχοι κανόνες στην πράξη–, γεγονός παραμένει ότι η επίδικη απόφαση αφορά τους κανόνες επιλεξιμότητας που θεσπίστηκαν από την ISU και τη συμβατότητά τους με το άρθρο 101 ΣΛΕΕ. Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, συνεπώς, ότι οι κανόνες αυτοί αρκούσαν, από μόνοι τους, για να θεμελιώσουν το συμπέρασμα ότι ήταν προβληματικοί από απόψεως δικαίου του ανταγωνισμού, ανεξάρτητα από την ως άνω εκδήλωση [57].

129. Σημειωτέον δε ότι, αντιθέτως προς τα όσα υποστηρίζει η αναιρεσείουσα, η χρήση της λέξης «εφαρμογή» στο άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αφορά την εκδήλωση του Ντουμπάι, αλλά οφείλεται στη διαπίστωση της Επιτροπής περί περιορισμού του ανταγωνισμού τόσο εξ αντικειμένου όσο και εξ αποτελέσματος (η οποία εκτίθεται στις ενότητες 8.3 και 8.4 της επίδικης αποφάσεως) [58].

[56] Βλ. απόφαση της 11ης Απριλίου 2013, Mindo κατά Επιτροπής (C-652/11 P, EU:C:2013:229, σκέψη 41).

[57] Η διαπίστωση αυτή του Γενικού Δικαστηρίου φαίνεται να επιβεβαιώνεται και από την ανάλυση την οποία πραγματοποίησε η Επιτροπή στις αιτιολογικές σκέψεις 251 έως 266 της επίδικης αποφάσεως όσον αφορά την αναλογικότητα των επίμαχων κανόνων υπό το πρίσμα των επιδιωκόμενων σκοπών, χωρίς η ανάλυση αυτή να αφορά ειδικώς την εκδήλωση του Ντουμπάι.

[58] Στο πλαίσιο αυτό, η ISU επαναλαμβάνει το επιχείρημα που προέβαλε με το πρώτο σκέλος και με μέρος του τρίτου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως, ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε στην εκδήλωση του Ντουμπάι για να καταλήξει, με το άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως, στη διαπίστωση ότι η ISU παρέβη το άρθρο 101 ΣΛΕΕ «[θεσπίζοντας] και *εφαρμόζοντας* τους κανόνες επιλεξιμότητας» (η υπογράμμιση δική μου).

130. Δεύτερον, αντιθέτως προς τα όσα υποστηρίζει η αναιρεσείουσα, το Γενικό Δικαστήριο δεν παρέλειψε να εξετάσει τον τέταρτο λόγο ακυρώσεως, δεδομένου ότι τον εξέτασε από κοινού με τον δεύτερο και τον τρίτο λόγο ακυρώσεως στις σκέψεις 64 επ. της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως [59].

131. Όσον αφορά το γενικότερο ζήτημα κατά πόσον οι κανόνες επιλεξιμότητας μπορούν να εξαιρεθούν από την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ ως παρεπόμενοι περιορισμοί, το Γενικό Δικαστήριο, αφού αναγνώρισε, σε πρώτο στάδιο, τη νομιμότητα των σκοπών τους οποίους επιδιώκει η ISU –και δη του σκοπού της προστασίας της ακεραιότητας του αθλήματος της παγοδρομίας ταχύτητας έναντι των κινδύνων που συνδέονται με τα στοιχήματα [60]– και δέχθηκε ότι ένα σύστημα προηγούμενης έγκρισης, σκοπός του οποίου ήταν να διασφαλίσει ότι κάθε διοργανωτής συμμορφώνεται με κοινά πρότυπα, αποτελούσε μηχανισμό κατάλληλο για την υλοποίηση σκοπών συνδεόμενων με τις ιδιαιτερότητες του αθλητισμού [61], έκρινε, σε δεύτερο στάδιο, ότι ο αυθαίρετος και δυσανάλογος χαρακτήρας των κανόνων επιλεξιμότητας και, ιδίως, των κυρώσεων που προβλέπονται εν προκειμένω από την ISU βαίνουν πέραν του αναγκαίου μέτρου για την επίτευξη των σκοπών αυτών κατά την έννοια της νομολογίας η οποία αφορά τους παρεπόμενους περιορισμούς και, πιο συγκεκριμένα, της αποφάσεως Meca-Medina [62].

132. Τέλος, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα με το οποίο η αναιρεσείουσα προσάπτει στην Επιτροπή και στο Γενικό Δικαστήριο ότι δεν έλαβαν υπόψη τις νομοθετικές εξελίξεις στην Κορέα (χώρα προέλευσης της ιδέας του Icederby) όσον αφορά τον στοιχηματισμό, δεδομένου ότι το στοιχείο αυτό δεν ασκεί επιρροή για την αξιολόγηση της συμβατότητας των κανόνων της ISU με το ενωσιακό δίκαιο του ανταγωνισμού. Συνεπώς, εκτιμώ ότι ορθώς το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη το επιχείρημα αυτό.

133. Βάσει των προεκτεθέντων, είμαι της γνώμης ότι ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

Δ. Επί του αιτήματος εκδίκασης της διαφοράς και επί της αναπομπής της υποθέσεως στο Γενικό Δικαστήριο

134. Κατά το άρθρο 61 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εάν η αναίρεση κριθεί βάσιμη, το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί είτε να αποφανθεί το ίδιο οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση, είτε να την αναπέμψει στο Γενικό Δικαστήριο για να την κρίνει εκείνο.

135. Επισημαίνεται ότι η ISU υπέβαλε αίτημα εκδίκασης της διαφοράς, θεωρώντας ότι, σε περίπτωση αναιρέσεως της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου, το Δικαστήριο θα είναι σε θέση να αποφανθεί επί της διαφοράς στο σύνολό της. Διαπιστώνεται όμως ότι οι λόγοι που δικαιολογούν την αναίρεση της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου δεν επισύρουν την πλήρη ακύρωση της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής. Ειδικότερα, οι λόγοι αυτοί συνεπάγονται την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως μόνον στο μέτρο που η Επιτροπή διαπίστωσε ότι τα επίμαχα

[59] Βλέπε σημείο 96 των παρουσών προτάσεων.

[60] Βλ. σκέψεις 100 έως 104 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

[61] Βλ. σκέψη 108 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

[62] Μεταξύ των στοιχείων που έλαβε υπόψη το Γενικό Δικαστήριο, πρέπει να επισημανθεί ιδίως ότι, στη σκέψη 97 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, έκρινε ότι οι κανόνες επιλεξιμότητας παρέχουν στην αναιρεσείουσα τη δυνατότητα να επιβάλει κυρώσεις μη επιλεξιμότητας για τους αθλητές σε περίπτωση συμμετοχής σε μη εγκεκριμένους αγώνες, ακόμη και αν το πρόγραμμα της αναιρεσείουσας δεν προβλέπει κανέναν αγώνα για την ίδια περίοδο και ακόμη και αν πρόκειται για αθλητές οι οποίοι αδυνατούν, για οποιονδήποτε λόγο, να συμμετάσχουν στους αγώνες που διοργανώνει η αναιρεσείουσα.

μέτρα έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Συνεπώς, σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στο σημείο 123 των παρουσών προτάσεων, πρέπει να διερευνηθεί αν, όπως έκρινε η Επιτροπή στην επίδικη απόφαση, οι επίμαχες συμφωνίες έχουν «ως αποτέλεσμα» τον περιορισμό του ανταγωνισμού κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

136. Η πτυχή αυτή όμως της διαφοράς προϋποθέτει την εξέταση πραγματικών ζητημάτων βάσει στοιχείων που δεν εκτιμήθηκαν από το Γενικό Δικαστήριο στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, εφόσον αυτό αποφάνθηκε ότι μια τέτοια εξέταση παρέλκει διότι έκρινε ότι η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε σφάλμα διαπιστώνοντας, με την επίδικη απόφασή της, ότι τα επίμαχα μέτρα είχαν αντικείμενο αντίθετο προς τον ανταγωνισμό. Μολονότι ορισμένες πτυχές του πραγματικού πλαισίου συζητήθηκαν πράγματι κατά την έγγραφη και κατά την προφορική διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, γεγονός παραμένει ότι το τελευταίο είναι το μόνο αρμόδιο να εκτιμά τα πραγματικά περιστατικά. Εξάλλου, δεδομένου ότι τα ζητήματα που αφορούν την ανάλυση των επιπτώσεων στον ανταγωνισμό δεν συζητήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου, η υπόθεση δεν είναι, ως προς το σημείο αυτό, ώριμη προς εκδίκαση.

137. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο πρέπει να αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και να επιφυλαχθεί ως προς τα δικαστικά έξοδα.

IV. Ανάλυση του πρώτου λόγου ανταναιρέσεως

138. Με τον πρώτο λόγο ανταναιρέσεως, ο οποίος αποτελείται από δύο σκέλη, οι ανταναιρεσείοντες βάλλουν κατά του μέρους εκείνου της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως όπου το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι ο αποκλειστικός και υποχρεωτικός μηχανισμός διαιτησίας που έχει θεσπιστεί από την ISU δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι «ενισχύει» τον εξ αντικειμένου περιορισμό του ανταγωνισμού τον οποίο διαπίστωσε η Επιτροπή.

139. Πιο συγκεκριμένα, οι ανταναιρεσείοντες υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι κακώς η Επιτροπή συμπέρανε, στην ενότητα 8.7 της επίδικης αποφάσεως, ότι ο κανονισμός διαιτησίας της ISU ενίσχυε τον εξ αντικειμένου περιορισμό του ανταγωνισμού τον οποίο συνεπάγονταν οι κανόνες επιλεξιμότητας[63].

140. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο, αντιθέτως προς τα όσα διαπίστωσε η Επιτροπή με την επίδικη απόφαση, έκρινε νόμιμους, στο σύνολό τους, τους κανόνες της ISU οι οποίοι προέβλεπαν την προσφυγή σε αθλητικό διαιτητικό δικαστήριο[64] – κανόνες τους οποίους εξέτασε ως «επιβαρυντική περίσταση» και ανέλυσε στο πλαίσιο του υπολογισμού των προστίμων[65] –, και επαρκή τη δυνατότητα των ζημιωθέντων αθλητών να στραφούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων προκειμένου να ζητήσουν αποζημίωση ex post ή να υποβάλουν καταγγελία ενώπιον των εθνικών αρχών ανταγωνισμού και της Επιτροπής για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης και του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας[66].

63 Βλ. σκέψεις 131 έως 164 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

64 Βλ. σκέψεις 154 έως 156 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

65 Σκέψεις 142 έως 153 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

66 Βλ. σκέψεις 157 έως 161 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

Α. Επί του ζητήματος αν ο πρώτος λόγος ανταναιρέσεως είναι παραδεκτός και λυσιτελής

141. Κατ' αρχάς είναι εκ προοιμίου απορριπτέα η ένσταση απαραδέκτου την οποία προβάλλει η ISU υποστηρίζοντας ότι ο πρώτος λόγος ανταναιρέσεως τροποποιεί το αντικείμενο της διαφοράς ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Μολονότι, πράγματι, ορισμένα από τα στοιχεία τα οποία επικαλούνται οι ανταναιρεσείοντες, όπως η ανεξαρτησία και η αμεροληψία του TAS, δεν εντάσσονται στο πλαίσιο που έχει καθοριστεί με την επίδικη απόφαση και με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και, ως εκ τούτου, δεν πρέπει να ληφθούν υπόψη για τις ανάγκες της παρούσας ανάλυσης, τα περισσότερα από τα επιχειρήματα που προέβαλαν οι ως άνω διάδικοι συζητήθηκαν κατά τη διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής και του Γενικού Δικαστηρίου και, συνεπώς, νομίμως προβάλλονται στο στάδιο αυτό προς αμφισβήτηση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

142. Η ISU θεωρεί επιπλέον ότι ο συγκεκριμένος λόγος ανταναιρέσεως είναι αλυσιτελής, διότι, όπως διαπίστωσε το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 132 και 137 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή, με την επίδικη απόφασή της, απλώς έκρινε επαλλήλως ότι οι κανόνες της ομοσπονδίας αναφορικά με τη διαιτησία ενισχύουν τον εξ αντικειμένου περιορισμό του ανταγωνισμού ο οποίος απορρέει από τους άλλους κανόνες της, ήτοι τους κανόνες περί επιλεξιμότητας και χορήγησης αδειών. Ως εκ τούτου, ούτε το άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως, όπου διαπιστώνεται η ύπαρξη παραβάσεως, ούτε το μέρος εκείνο της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως όπου απορρίπτονται οι λόγοι ακυρώσεως τους οποίους προέβαλε η ISU κατά του άρθρου αυτού βασίζονται καθ' οιονδήποτε τρόπο στις εκτιμήσεις της Επιτροπής και του Γενικού Δικαστηρίου σχετικά με τους εν λόγω κανόνες.

143. Επιβάλλεται όμως η διαπίστωση ότι, ακόμη και αν γινόταν δεκτό ότι ο συγκεκριμένες εκτιμήσεις διατυπώθηκαν επαλλήλως στον βαθμό που δεν αποτελούσαν μέρος των εκτιμήσεων στις οποίες στηρίζεται η διαπίστωση της παραβάσεως στο άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο παρέπεμψε σε αυτές (όπως άλλωστε αναγνωρίζει και η ίδια η ISU στις παρατηρήσεις της) προκειμένου να ακυρώσει εν μέρει τα άρθρα 2 και 4 της επίδικης αποφάσεως, με τα οποία η Επιτροπή διέταξε την ομοσπονδία να παύσει τη διαπιστωθείσα παράβαση τροποποιώντας τους κανόνες της (συμπεριλαμβανομένων των κανόνων περί διαιτησίας) επ' απειλή χρηματικών ποινών [67].

144. Επομένως, υπό την επιφύλαξη των διαπιστώσεων που διατυπώθηκαν στο σημείο 141 των παρουσών προτάσεων, εκτιμώ ότι αυτός ο λόγος ανταναιρέσεως πρέπει να θεωρηθεί παραδεκτός και λυσιτελής.

Β. Επί της ουσίας

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

145. Σημειώνεται εισαγωγικώς ότι η χρήση του όρου «επιβαρυντική περίσταση» από το Γενικό Δικαστήριο για τους κανόνες διαιτησίας τους οποίους θέσπισε η ISU όπως και η ανάλυση των κανόνων αυτών στο πλαίσιο του υπολογισμού των προστίμων προκαλούν κάποια σύγχυση [68]. Το ίδιο ισχύει και ως προς το γεγονός ότι η Επιτροπή χαρακτήρισε στην επίδικη απόφασή της τον κανονισμό διαιτησίας ως «ενισχυτικό στοιχείο» περιορισμού στον ανταγωνισμό.

[67] Βλ. σκέψεις 138 και 145 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

[68] Βλ. σκέψεις 142 έως 153 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

146. Όσον αφορά, πρώτον, τον όρο «επιβαρυντική περίσταση» τον οποίο χρησιμοποίησε το Γενικό Δικαστήριο, όπως ορθώς επισημαίνει το ίδιο στη σκέψη 144 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η επίδικη απόφαση ούτε χρησιμοποιεί τον συγκεκριμένο όρο ούτε παραπέμπει στις κατευθυντήριες γραμμές του 2006 για τον υπολογισμό των προστίμων [69]. Στο πλαίσιο αυτό, είναι δύσκολο να γίνει κατανοητό πώς το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε, στη σκέψη 148 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Επιτροπή «εσφαλμένα έκρινε ότι ο κανονισμός περί διαιτησίας συνιστούσε επιβαρυντική περίσταση κατά την έννοια των κατευθυντήριων γραμμών του 2006».

147. Η ίδια σύγχυση προκύπτει και από τις παρατηρήσεις των διαδίκων. Ενώ η Επιτροπή προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι κακώς στήριξε το σκεπτικό του στις κατευθυντήριες γραμμές του 2006 μολονότι η ίδια δεν είχε κρίνει, στην επίδικη απόφαση, ότι ο κανονισμός διαιτησίας συνιστούσε επιβαρυντική περίσταση κατά την έννοια των κατευθυντήριων γραμμών, οι ανταναιρεσείοντες, όταν παραπέμπουν στην επίδικη απόφαση, δεν χρησιμοποιούν τον όρο «ενισχυτικό στοιχείο» όπως η Επιτροπή στην απόφαση εκείνη, αλλά τον όρο «επιβαρυντική περίσταση» και υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή χαρακτήρισε (ορθώς κατά την άποψή τους) τον κανονισμό διαιτησίας ως «επιβαρυντική περίσταση».

148. Επιβάλλεται όμως η διαπίστωση ότι ο όρος «επιβαρυντική περίσταση» χρησιμοποιείται στο σημείο 28 των κατευθυντήριων γραμμών για τον προσδιορισμό ορισμένων περιπτώσεων που δικαιολογούν αύξηση του προστίμου το οποίο επιβάλλει η Επιτροπή σε οντότητα που διαπράττει παράβαση, όπως οι περιπτώσεις της υποτροπής, της άρνησης συνεργασίας, της παρακώλυσης της έρευνας ή του ηγετικού ρόλου ή ρόλου υποκινητή που διαδραματίζει μια οντότητα στο πλαίσιο παραβάσεως [70].

149. Μολονότι πάντως η απαρίθμηση των επιβαρυντικών περιστάσεων στον κατάλογο του σημείου 28 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006 δεν είναι εξαντλητική, όπως ορθώς διαπίστωσε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 152 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κοινό στοιχείο των επιβαρυντικών περιστάσεων που μνημονεύονται στον κατάλογο αυτό είναι η περιγραφή παράνομων συμπεριφορών ή περιστάσεων που καθιστούν την παράβαση πιο επιζήμια και δικαιολογούν ιδιαίτερη καταδίκη, υπό τη μορφή επαύξησης της κύρωσης που επιβάλλεται στην υπεύθυνη επιχείρηση. Συνεπώς, δύσκολα θα μπορούσε να ενταχθεί στην ίδια κατηγορία η συμπερίληψη, στο καταστατικό αθλητικής ομοσπονδίας, μιας ρήτρας διαιτησίας –της οποίας η νομιμότητα υπό το πρίσμα του δικαίου του ανταγωνισμού δεν αμφισβητείται καν από την Επιτροπή.

150. Όσον αφορά, δεύτερον, το γεγονός ότι η Επιτροπή χαρακτήρισε τον κανονισμό διαιτησίας ως «ενισχυτικό στοιχείο» περιορισμού στον ανταγωνισμό, η προσέγγιση αυτή εγείρει επίσης ερωτήματα τόσο από πλευράς ουσιαστικού δικαίου όσο και από μεθοδολογικής απόψεως. Τίθεται ειδικότερα το ζήτημα γιατί η Επιτροπή διαπίστωσε την ύπαρξη στοιχείων ικανών να ενισχύσουν τον περιορισμό του ανταγωνισμού και να επηρεάσουν την πιθανή δικαιολόγησή του, χωρίς συγχρόνως να κρίνει ότι στοιχειοθετούν, καθ' εαυτά, παράβαση. Διερωτώμαι επίσης ποια είναι η νομική ισχύς και ο σκοπός ενός τέτοιου χαρακτηρισμού υπό το πρίσμα του δικαίου του ανταγωνισμού, όταν ο χαρακτηρισμός αυτός γίνεται επαλλήλως.

[69] Κατευθυντήριες γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παράγραφος 2 σημείο α) του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003 (ΕΕ 2006, C 210, σ. 2, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές του 2006).

[70] Βλ. σκέψεις 150 έως 152 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

151. Εξάλλου, η απόφαση της Επιτροπής να χαρακτηρίσει τον αποκλειστικό και υποχρεωτικό μηχανισμό προσφυγής στη διαιτησία ως «ενισχυτικό στοιχείο» του περιορισμού του ανταγωνισμού, και δη στο πλαίσιο μεμονωμένης ανάλυσης, διακριτής από τη διαπίστωση της παραβάσεως, φαίνεται αν μη τι άλλο ιδιάζουσα [71]. Ανακύπτει, παραδείγματος χάριν, το ερώτημα γιατί η Επιτροπή δεν ενσωμάτωσε απλώς την εξέταση των ρητρών διαιτησίας στην ανάλυσή της για τους κανόνες τους οποίους θέσπισε η ISU, εφόσον θεωρούσε ότι τέτοιου είδους κανόνες μπορούσαν ούτως ή άλλως να θίξουν τον ανταγωνισμό. Τούτο προξενεί ακόμη μεγαλύτερη έκπληξη επειδή η Επιτροπή φαίνεται να ανέλυσε ολόκληρο το πλέγμα των κανόνων (ή το κανονιστικό «οικοσύστημα») που θέσπισε η ISU, προκειμένου να διαπιστώσει ότι παρακώλυαν τον ανταγωνισμό [72].

152. Κατόπιν των ανωτέρω διευκρινίσεων, πρέπει τώρα να εξεταστεί αν το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι ο μηχανισμός της αποκλειστικής και υποχρεωτικής προσφυγής στη διαιτησία μπορούσε συνακόλουθα να χαρακτηριστεί ως «ενισχυτικό στοιχείο» του διαπιστωθέντος περιορισμού του ανταγωνισμού.

2. Επί του πρώτου σκέλους του πρώτου λόγου ανταναιρέσεως

153. Στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους του πρώτου λόγου ανταναιρέσεως, οι ανταναιρεσείοντες προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι υπέπεσε σε σφάλματα κατά την ανάλυσή του σχετικά με τη δικαιολόγηση της αποκλειστικής δικαιοδοσίας του TAS επί των διαφορών που αφορούν τις αντίθετες προς τον ανταγωνισμό πτυχές των αποφάσεων της ISU περί μη επιλεξιμότητας.

154. Πρέπει να σημειωθεί, πρώτον, ότι η επιχειρηματολογία των ανταναιρεσειόντων στηρίζεται κυρίως σε μια δική τους διάκριση μεταξύ, αφενός, υποθέσεων συνδεόμενων με τις ιδιαιτερότητες του αθλητισμού, για τις οποίες, κατ' αρχήν, η διαιτησία του TAS μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει θεμιτών συμφερόντων και, αφετέρου, υποθέσεων με οικονομική διάσταση και χωρίς προφανή σχέση με τον αθλητισμό, οι οποίες, ως εκ τούτου, δεν θα έπρεπε να εμπίπτουν στην αποκλειστική δικαιοδοσία του TAS.

155. Κατά τη γνώμη μου, η συλλογιστική αυτή δεν είναι πειστική καθώς βασίζεται σε μια διάκριση που φαίνεται «τεχνητή». Πράγματι, ενώ η διάκριση μεταξύ «αμιγώς αθλητικών» υποθέσεων (ή υποθέσεων σχετικών με μη οικονομικές πτυχές του αθλητισμού) και «αμιγώς οικονομικών» υποθέσεων μπορεί θεωρητικώς να ισχύει σε ορισμένες περιπτώσεις, η διχοτόμηση δεν είναι διόλου προφανής στην πράξη, δεδομένου ότι οι δύο αυτές πτυχές είναι δύσκολο να διαχωριστούν.

156. Ας πάρουμε το παράδειγμα που φέρνουν οι ανταναιρεσείοντες για να στηρίξουν την επιχειρηματολογία τους, ήτοι το παράδειγμα ατομικής αποφάσεως περί μη επιλεξιμότητας αθλητή, η οποία βασίζεται σε κανόνες επιλεξιμότητας που ενδέχεται να μη συμβιβάζονται με το δίκαιο του ανταγωνισμού. Δεν είμαι βέβαιος ότι κατανοώ τη συλλογιστική τους όταν υποστηρίζουν ότι μια τέτοια απόφαση αποτελεί πρωτίστως ζήτημα δικαίου του ανταγωνισμού και ότι το γεγονός ότι η διαφορά ανέκυψε στο πλαίσιο του επαγγελματικού αθλητισμού είναι απλώς στοιχείο ήσσονος σημασίας. Το ότι οι κανόνες που θεσπίζονται από μια αθλητική

[71] Οι εκτιμήσεις σχετικά με τον κανονισμό διαιτησίας περιλαμβάνονται σε ενότητα που έπεται της διατύπωσης του συμπεράσματος περί ύπαρξης περιορισμού του ανταγωνισμού, πιο συγκεκριμένα δε στην ενότητα 8.7 της επίδικης αποφάσεως. Στην ενότητα όμως αυτή, η Επιτροπή δεν έκρινε ότι ο κανονισμός διαιτησίας συνιστούσε αυτοτελή παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού, αλλά απλώς ότι ενίσχυε τους περιορισμούς τους οποίους συνεπάγονταν για τον ανταγωνισμό οι κανόνες επιλεξιμότητας.

[72] Για παράδειγμα, διαπιστώνεται ότι στην απόφαση C(2018) 4761 final της Επιτροπής, της 18ης Ιουλίου 2018, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 102 ΣΛΕΕ και του άρθρου 54 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (υπόθεση AT.40099 – Google Android), η Επιτροπή εξέτασε «ενισχυτικά στοιχεία» του περιορισμού του ανταγωνισμού που διαπιστώθηκε στο τμήμα της αποφάσεως το οποίο αφορά τη διαπίστωση αυτή (αιτιολογικές σκέψεις 1132 έως 1145) και όχι σε χωριστό τμήμα μεταγενέστερο της διαπίστωσης αυτής.

ομοσπονδία αμφισβητούνται υπό την οπτική του δικαίου του ανταγωνισμού δεν σημαίνει κατ' ανάγκην ότι μια ατομική απόφαση περί μη επιλεξιμότητας αθλητή (εκδοθείσα βάσει των κανόνων αυτών) δεν αφορά (αμιγώς) αθλητικό ζήτημα. Το ενδεχόμενο να είναι οι κανόνες που θεσπίζονται από μια αθλητική ομοσπονδία και διέπουν την οργάνωση και τη συμμετοχή των αθλητών σε ορισμένους αθλητικούς αγώνες δυσανάλογοι σε σχέση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς και να ενέχουν τον κίνδυνο επιπτώσεων για τον ανταγωνισμό δεν σημαίνει ότι αυτοί οι ίδιοι οι επιδιωκόμενοι «αθλητικοί» σκοποί δεν είναι θεμιτοί.

157. Δεύτερον, διαπιστώνεται ότι τόσο η Επιτροπή, στην επίδικη απόφαση, όσο και το Γενικό Δικαστήριο, στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, ορθώς αναγνώρισαν ότι η προσφυγή σε μηχανισμό αποκλειστικής και δεσμευτικής διαιτησίας αποτελεί γενικώς αποδεκτή μέθοδο επίλυσης διαφορών και ότι η σύναψη ρήτρας διαιτησίας δεν περιορίζει καθ' εαυτήν τον ανταγωνισμό[73]. Πέραν τούτου, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα, κρίνοντας ότι οι διαφορές στον τομέα του αθλητισμού μπορούν νομίμως να υποβάλλονται ενώπιον ειδικού διεθνούς διαιτητικού δικαστηρίου, όπως το TAS, στον βαθμό που ένας τέτοιος μηχανισμός διασφαλίζει τη διαδικαστική ομοιομορφία, διαφυλάσσει την ασφάλεια δικαίου και συμβάλλει στην ταχεία και οικονομική έκδοση αποφάσεων, ενώ αναγνώρισε μάλιστα την ανεξαρτησία και την αμεροληψία του TAS[74].

158. Πράγματι, η διοργάνωση ή η διεξαγωγή οποιουδήποτε αθλήματος ή αθλητικού αγώνα θα ήταν αδιανόητη εάν κάθε συμμετέχων (αθλητής ή αθλητικός σύλλογος) είχε τη δυνατότητα να αμφισβητήσει οποιαδήποτε πτυχή μιας τέτοιας εκδήλωσης επί οποιασδήποτε νομικής βάσης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων ή άλλων δικαιοδοτικών οργάνων, ιδίως δε στην περίπτωση διεθνών αγώνων όπου θα εμπλεκόταν, εξ ορισμού, πληθώρα εθνικών δικαστηρίων, όπερ θα οδηγούσε αυτομάτως σε κατακερματισμό του ισχύοντος συστήματος.

159. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω εκτιμήσεων, συμφωνώ με την εκτίμηση την οποία διατύπωσε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 156 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της διαιτησίας και το γεγονός ότι ο κανονισμός διαιτησίας απονέμει στο TAS αποκλειστική δικαιοδοσία επί διαφορών σχετικών με τις αποφάσεις περί μη επιλεξιμότητας μπορούν να δικαιολογηθούν από θεμιτά συμφέροντα συνδεόμενα με τις ιδιαιτερότητες του αθλητισμού. Ως εκ τούτου, εκτιμώ ότι ένας μη κρατικός μηχανισμός επίλυσης διαφορών σε πρώτο ή σε δεύτερο βαθμό, όπως το TAS, με δυνατότητα προσφυγής, όσο περιορισμένη και αν είναι, ενώπιον εθνικού δικαστηρίου, σε τελευταίο βαθμό, είναι κατάλληλος για τον τομέα της διεθνούς αθλητικής διαιτησίας.

160. Κατόπιν των προεκτεθέντων, είμαι της γνώμης ότι το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου ανταναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

Γ. Επί του δεύτερου σκέλος του πρώτου λόγου ανταναιρέσεως

161. Στο πλαίσιο του δεύτερου σκέλους του πρώτου λόγου ανταναιρέσεως, οι ανταναιρεσείοντες υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι ο κανονισμός διαιτησίας δεν υπονομεύει την πρακτική αποτελεσματικότητα του ενωσιακού δικαίου του ανταγωνισμού και το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Οι ανταναιρεσείοντες εγείρουν συναφώς μια σειρά ζητημάτων τα οποία συζητήθηκαν κατά τη διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής και του Γενικού Δικαστηρίου και προβάλλονται στο στάδιο

[73] Βλ. σκέψη 154 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και αιτιολογική σκέψη 269 της επίδικης αποφάσεως.

[74] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 2ας Οκτωβρίου 2018, Mutu και Pechstein κατά Ελβετίας, CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, § 98 και 159.

αυτό προς αμφισβήτηση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Πιο συγκεκριμένα, αμφισβητούν την κρίση του Γενικού Δικαστηρίου όσον αφορά, κατ' αρχάς, τον «εξωγενή» χαρακτήρα του TAS και του ελβετικού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου σε σχέση με το δικαιοδοτικό σύστημα της Ένωσης και την ύπαρξη ορίων στην ικανότητα των δύο αυτών δικαστικών οργάνων να λαμβάνουν υπόψη το ενωσιακό δίκαιο του ανταγωνισμού, στη συνέχεια, τον εν τοις πράγμασιν δεσμευτικό για τους αθλητές χαρακτήρα του επίμαχου μηχανισμού διαιτησίας και, τέλος, τον αποσπασματικό, περιορισμένο και, εν τέλει, αναποτελεσματικό χαρακτήρα των δυνατοτήτων ελέγχου της πειθαρχικής δραστηριότητας της ISU και των αντίστοιχων διαιτητικών αποφάσεων από τα εθνικά δικαστήρια [75].

162. Πρώτον, υπενθυμίζω ότι η έννομη τάξη της Ένωσης βασίζεται σε ένα δικαστικό σύστημα που εγγυάται τη συνεπή και ομοιόμορφη ερμηνεία του ενωσιακού δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό, τα εθνικά δικαστήρια και το Δικαστήριο διασφαλίζουν την πλήρη και αποτελεσματική εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης στο σύνολο των κρατών μελών και την ένδικη προστασία των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο αυτό [76], συμπεριλαμβανομένου του τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού [77]. Υπ' αυτή την έννοια, η προσφυγή στη διαιτησία είναι ικανή να υπονομεύσει την πρακτική αποτελεσματικότητα και την ομοιομορφία του δικαίου της Ένωσης, καθώς και τη δυνατότητα εξασφάλισης αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, σε περίπτωση που το διαιτητικό δικαστήριο δεν εντάσσεται στο ενωσιακό και δεν υπόκειται σε πλήρη έλεγχο της συμμόρφωσης με το δίκαιο της Ένωσης από τα εθνικά δικαστήρια [78].

163. Σημειωτέον ότι το Δικαστήριο διακρίνει μεταξύ, αφενός, των συνθηκών που συνάπτονται με τα κράτη μέλη, όπου η διαιτησία επιβάλλεται στους ιδιώτες και αποσκοπεί στο να μην υπόκεινται οι διαφορές στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων τους, και, αφετέρου, της εμπορικής διαιτησίας η οποία απορρέει από την ελεύθερα εκπεφρασμένη βούληση των ενδιαφερομένων μερών και αφορά διαφορές μεταξύ ισότιμων μερών [79].

164. Προς στήριξη της ανταναιρέσεως, οι ανταναιρεσείοντες υποστηρίζουν ότι ο επίμαχος κανονισμός διαιτησίας δεν αποτελεί πραγματική εμπορική διαιτησία και πρέπει να εκτιμηθεί επί της ιδίας βάσης όπως στις υποθέσεις Achmea και PL Holdings, στο μέτρο που η επιβαλλόμενη στους αθλητές αποκλειστική δικαιοδοσία του TAS είναι ανάλογη με εκείνη την οποία επιβάλλουν τα κράτη μέλη στους ιδιώτες στο πλαίσιο των διμερών συμφωνιών επενδύσεων. Ωστόσο, είμαι της γνώμης ότι το σκεπτικό στο οποίο στηρίχθηκαν οι αποφάσεις του Δικαστηρίου στις υποθέσεις εκείνες δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να εφαρμοστεί κατ' αναλογίαν ως προς τον επίμαχο εν προκειμένω κανονισμό διαιτησίας, λαμβανομένων ιδίως υπόψη των διαφορών μεταξύ των αντίστοιχων διαιτητικών διαδικασιών.

165. Σε αντίθεση με τις υποθέσεις Achmea και PL Holdings, οι οποίες αφορούσαν (διμερή επενδυτική) συμφωνία συναφθείσα με κράτος μέλος και έθεταν ζητήματα που άπτονταν των αρχών της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και της καλόπιστης συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, λόγω των οποίων τα τελευταία δεν είναι δυνατόν να επιτρέψουν σε ιδιώτες να υποβάλλουν διαφορές ενώπιον οργάνου που δεν εντάσσεται στο δικαιοδοτικό σύστημα της Ένωσης [80], η

[75] Βλέπε αιτιολογικές σκέψεις 270 έως 286 της επίδικης αποφάσεως.

[76] Βλ. απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, σκέψεις 35 και 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[77] Βλ. απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 2022, Sped-Pro κατά Επιτροπής (T-791/19, EU:T:2022:67, σκέψη 91).

[78] Βλ. αποφάσεις της 26ης Οκτωβρίου 2021, PL Holdings (C-109/20, EU:C:2021:875, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και της 6ης Μαρτίου 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, σκέψεις 58 έως 60 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[79] Βλ. απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, σκέψη 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[80] Βλ. αποφάσεις της 26ης Οκτωβρίου 2021, PL Holdings (C-109/20, EU:C:2021:875, σκέψεις 45 έως 47), και της 6ης Μαρτίου 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, σκέψεις 58 έως 60).

επίμαχη στην κύρια δίκη διαιτησία εφαρμόζεται στη σχέση μεταξύ ιδιωτών και διεθνούς αθλητικής ομοσπονδίας (και όχι κράτους μέλους). Ειδικότερα, όπως επισήμανε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 162 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η σύσταση του TAS δεν πηγάζει από συνθήκη με την οποία τα κράτη μέλη συναίνεσαν να εξαιρέσουν από τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων τους διαφορές που ενδέχεται να αφορούν την εφαρμογή ή την ερμηνεία του δικαίου του ανταγωνισμού. Κατά συνέπεια, για τους λόγους που προεκτέθηκαν, πρέπει να αποκλειστεί η κατ' αναλογίαν εφαρμογή των αρχών που απορρέουν από τις ως άνω αποφάσεις.

166. Δεύτερον, πρέπει να επισημανθεί ότι τόσο οι ανταναιρεσείοντες όσο και η Επιτροπή προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι δεν έλαβε υπόψη τις συγκεκριμένες λεπτομέρειες εφαρμογής της αθλητικής διαιτησίας και, μεταξύ άλλων, το γεγονός ότι δεν πρόκειται για γνήσια εμπορική διαιτησία ελευθέρως συμφωνηθείσα από τα δύο μέρη, αλλά για διαιτησία η οποία επιβάλλεται μονομερώς και αποκλειστικώς από την ISU στους αθλητές, υπό την απειλή απαγόρευσης συμμετοχής στους αγώνες που διοργανώνει η ομοσπονδία αυτή και, επομένως, υπό την απειλή της αδυναμίας τους να ασκήσουν το επάγγελμά τους.

167. Πράγματι, μολονότι υφίσταται ενδεχομένως «ασυμμετρία εξουσιών» μεταξύ αθλητικής ομοσπονδίας και αθλητών, η οποία μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι οι αθλητές δεν έχουν άλλη επιλογή πέραν του να προσχωρήσουν στους κανόνες της ομοσπονδίας αυτής [81], είμαι της γνώμης ότι, αφ' ης στιγμής, αφενός, δεν αμφισβητούνται η ανεξαρτησία και η αμεροληψία του TAS και, αφετέρου, η προσφυγή στη διαιτησία του TAS μπορεί να δικαιολογείται από θεμιτά συμφέροντα συνδεόμενα με την απαίτηση να υπάγονται οι αθλητικές διαφορές σε ειδικό δικαιοδοτικό όργανο [82], ένα τέτοιο επιχείρημα δεν μπορεί να ευδοκιμήσει.

168. Ως εκ τούτου, εκτιμώ, όπως και το Γενικό Δικαστήριο, ότι ο επίμαχος κανονισμός διαιτησίας δεν είναι ικανός, συγκεκριμένα και από μόνος του, να ενισχύσει τον περιορισμό του ανταγωνισμού τον οποίο συνεπάγονται οι κανόνες επιλεξιμότητας της ISU.

169. Κατόπιν των προεκτεθέντων, είμαι της γνώμης ότι ο πρώτος λόγος ανταναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

V. Πρόταση

170. Λαμβανομένων υπόψη όλων των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο:

– να αναιρέσει την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 16ης Δεκεμβρίου 2020, International Skating Union κατά Επιτροπής (T-93/18, EU:T:2020:610)·

– να αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης·

– να απορρίψει την ανταναίρεση·

– να επιφυλαχθεί ως προς τα δικαστικά έσοδα.

[81] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 2ας Οκτωβρίου 2018, Mutu και Pechstein κατά Ελβετίας, CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, § 113 έως 115.

[82] Βλ. σημεία 157 έως 159 των παρουσών προτάσεων.